

In dit nummer:

- 355 Over een raadsel van Maleachi
K.B. Holwerda
- 356 Over 'de weg' (2)
F. Gerkema
- 358 De Alpha cursus komt eraan
D. Westerkamp
- 360 Sinds Adam en Eva zijn we
niet meer normaal
H. Algra
- 363 Model aan uw leven
D. Holwerda
- 364 Het bewaren van eenheid
heeft top-prioriteit
Marjon Busstra
- 366 De vreemdeling in nood
Filip van As
- 367 Steun in de rug – niet alleen
voor jongeren
J.J. Lakerveld

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Modificatie of manipulatie?

D. Stellingwerf, Ede

Met enige regelmaat wordt er in politiek Den Haag gesproken over moderne vormen van biotechnologie. In vrijwel alle gevallen gaat het dan over de zogenoemde 'genetische modificatie'. Daarbij grijpt men in in de erfelijke eigenschappen van levende wezens om zodoende een verbetering te bereiken of bepaalde stoffen te kunnen (re)produceren. En om maar met de deur in huis te vallen: ik heb een hekel aan het begrip 'genetische modificatie'. In de eerste plaats omdat het een ontwikkeling mooier tracht voor te schilderen dan zij is. In de tweede plaats roept dit begrip een beeld op van een schepping die niet af is. Impliciet ligt hierin de suggestie besloten dat de mensheid in staat is het scheppingswerk voort te zetten. Nu kunnen we met de visie dat de schepping niet volmaakt is uiteraard wel instemmen. De gevolgen van de zondeval ervaren we keer op keer. Maar waar we niet mee kunnen instemmen dat is het beeld dat onze Schepper zou zijn tekort geschooten. Het biotechnologisch onderzoek wordt in sterke mate bepaald door een groot geloof in de wetenschap. Er zijn nog een aantal problemen en die moeten worden opgelost.... Het maakt ondertussen natuurlijk wel verschil of je de huidige werkelijkheid met al haar gebreken, beziet als het produkt van een evolutionair proces dan wel als een 'produkt' van het scheppend handelen van een persoonlijk God. Een

evolutionistisch produkt kán per definitie geen eindprodukt zijn en wordt per definitie beter. Dat dogma moet worden vast gehouden, hoëzeer de dagelijkse praktijk ook het tegendeel bewijst. En als het nodig is dan helpt men dat proces, de natuur, een handje. Daar verwacht een groot deel van de mensheid heil van, daar stelt zij haar hoop op. Men gelooft daarin en men wil er ook in geloven.

Grensproblemen

Naar mijn vaste overtuiging zit hier ten diepste het verschil in benadering van het fenomeen 'genetische modificatie'. Vanuit dit verschil in visie geef ik er ook de voorkeur aan te blijven spreken over 'genetische manipulatíe'. Dat begrip geeft mijns inziens beter aan dat je niet zozeer bezig bent met de begeleiding of versnelling van een toch al lopend proces, maar dat je aan het manipuleren bent met, de ondanks alle gebrokenheid toch wondermooie schepping van God. De in die schepping gelegde ragfijne genetische structuren moeten ons tot verwondering brengen. Ook, of misschien wel juist in die ragfijne genetische structuur, zien we de kwetsbaarheid van mens, plant en dier. Genetische afwijkingen zijn talrijk. Vaak zichtbaar en merkbaar. Soms ook niet. Waar het in politiek en wetenschap op aan komt dat is dat we voor de juiste grenzen halt weten te houden. Wij mogen niet onbepaald biotechnologisch knutselen met de genetische structuur van geschapen organismen. De Here God immers heeft grenzen aan soorten gesteld, deze 'naar hun aard' geschapen. De autonome mens wil echter baanbrekend en grensoverschrijdend bezig zijn en wenst geen halt te houden voor het onderscheid tussen mens, plant of

dier. We hebben immers toch alles in ons voorgelacht...

Permanente discussie

Toch zal over de ethische vragen waarmee we worden geconfronteerd voortdurend moeten worden gediscussieerd. Christenpolitici en christenwetenschappers hebben hierin een voortrekkersrol te vervullen. Van hen mag een kritische houding ten opzichte van de ontwikkelingen op het terrein van de genetische manipulatie worden verwacht. En ook al leeft bij velen het idee dat de principiële strijd allang gestreden is, vanuit de politieke praktijk weten we dat het hier gaat om een permanente discussie. Grenzen worden steeds weer verlegd en wat is opwindender dan gestelde grenzen overschrijden. Meer en meer zullen we met de consequenties van de moderne biotechnologie worden geconfronteerd. Zo komen er steeds meer genetisch gemanipuleerde voedingsmiddelen. Wie heeft daar nog zicht op? Wellicht het betrokken multinationale bedrijfsleven en de door hen ingeschakelde octrooibureaus. Met een patent op genetisch gemanipuleerd leven is nl. grof geld te verdienen! Kan het onbescheidener? De argeloze consument is het zicht reeds lang kwijt en wordt gemanipuleerd. Vele vragen komen op ons af. Zal er bijv. in de toekomst nog een voedselpakket samen te stellen zijn waarin géén genetisch gemanipuleerde produkten zijn verwerkt? De mogelijkheid en vrijheid om daarvoor te kiezen zou mijns inziens tenminste moeten worden gegarandeerd. Wellicht liggen hier unieke kansen voor de biologische landbouw om dit natuurlijke gat in de markt op te vullen.
Dick Stellingwerf is lid van de Tweede Kamer voor de R.P.F.

Veertiendaagse uitgave van de
gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
A. Hartkamp
T. Hoekstra
Drs. P.J. van Kampen
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-620476
Telefax: 0513-627036.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

A. Hartkamp,
Groenord 92,
2401 AG Alphen aan den Rijn.
Telef./telefax 0172-445872.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min.
f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts per 31
december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot
15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 33,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of f 104,- per
luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 65 ct. per mm. bij 45 mm. breed
(excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30
uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor
verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar Nedag,
t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-410760, fax 0342-492542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van
iedereen, die niet op de gebruikelijke
manier kan lezen, uitgegeven op
geluidscassette en/of in braille
of grootletter. Informatie en opgave:
CBB, Christelijke Bibliotheek voor
Blinden en Slechtzienden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

ISSN 0030-3356

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.

Opgave: telefoon 0513-620476; tele-

fax: 0513-627036; E-mail:

kmuller@epsilon.nl

- 3 okt. Vrouwencontactdag te Dron-
ten; info: 0321-314081
- 26 okt. Centrale Diaconale Conferen-
tie te Zwolle
- 2 nov. Landelijke Ouderlingenconfe-
rentie te Utrecht
- 9 nov. Zendingsnajaarsvergadering
Leerdam met samenwer-
kende kerken
- 20 nov. Najaarsvergadering St. Eme-
ritaatsVoorziening, Jeruza-
lemkerk te Utrecht; 19.30 uur

Hulp gevraagd voor jeugdwerk- leiding

In het voorjaar vond een cursus plaats
voor leiders van jeugd-clubs. De deel-
nemers hebben dat als inspirerend
ervaren.

Daarnaast blijkt er behoefte aan prak-
tische adviezen over materiaal dat er
voor dit doel voorhanden is.

Opbouw wil dergelijke informatie
graag doorgeven.

De clubs zijn in de praktijk in twee
leeftijds-groepen te verdelen: voor kin-
deren tot 12 jaar en vanaf 12 jaar.
Voor de jonge leeftijd is mevr. Vrij-
moeth uit Zwolle bereid gevonden om
adviezen te publiceren. De redactie
zoekt nog iemand die wil schrijven
over beschikbaar materiaal voor
jeugd-groepen van de leeftijd tussen
12 en 16 jaar. Wie kan hier hulp bie-
den?

Voor reacties kunt u terecht bij:

Ds. W. Smouter, telef. 0346-262542.

Ontvangen boeken

Gn. Werner, Toch vrede in je tranen?

Rouwverwerking, verdriet en troost.

112 blz., f 21,75 ISBN 9055600652

Uittg. De Vuurbaak, Barneveld

Drs. A. Modderman en P. Poortinga,

Antwoord uit het verleden;

Praktische kerkgeschiedenis.

104 blz., f 13,95 ISBN 9055600784

Uittg. De Vuurbaak, Barneveld

Henk Koesveld, De Zwarte Kaproenen;

Spanning in de middeleeuwen. (Jeugdboek)

230 blz., f 29,75 ISBN 9055600709

Uittg. De Vuurbaak, Barneveld

Bijbels Dagboek 1997; Kracht voor elke dag.

f 17,50 ISBN 9055600725

Uittg. De Vuurbaak, Barneveld

Bert Wiersma, Goudkoorts aan de Nijl.

Logboek Lammers 1.

151 blz., f 22,75 ISBN 9055600768

Uittg. De Vuurbaak, Barneveld

Prof. A.Th. van Deursen e.a.,

Geloof en geschiedenis;

Tehologische Verkenningen, Bijbel en praktijk, 18

127 blz., f 19,90 ISBN 902971302x

Uittg. Kok Voorhoeve, Kampen

Bent u al lid van de Pers- vereniging

die *Opbouw* uitgeeft? De contribu-
ties van leden dragen bij aan de
instandhouding van ons blad. U
wordt lid als u min. f 25,- over-
maakt op giro 404945 tnv
Opbouw, Nieuwerkerk/IJssel, met
vermelding: 'Persvereniging'.

Studiedag Nederlands Gereformeerd Seminarie

Het Nederlands Gereformeerd Seminarie houdt op
D.V. zaterdag 5 oktober 1996 een

Studiedag

Deze bijeenkomst wordt gehouden in Amersfoort, gebouw
Filaethes, Havik 27. De aanvang is 10.00 uur.

Op deze Studiedag zal door Drs. L.G. Compagnie worden
gesproken over 'het gezag van de Heilige Schrift'. Na het
referaat is er gelegenheid voor discussie.

Voor koffie en een koffiemaaltijd wordt gezorgd. Belang-
stellenden zijn van harte welkom.

Over een raadsel van Maleachi

Maleachi 2:15

K.B. Holwerda, Ede

Weinig woorden uit Maleachi zijn zo bekend als dat tegen ontrouw inzake het huwelijk-zelf en jegens je partner, 2:10vv. En juist in dat gedeelte staat het 'onleesbare' vs 15.

Discussie

Er staan heel indringende woorden in het boek Maleachi. Het boekje als geheel mag trouwens bijzonder – zo u wilt 'eigentijds' – heten door de speciale aanpak van discussie-met-tegenstribbe-lars die de profeet toepast.

God en je relatie

In Mal 2:10-16 worden twee zonden ter sprake gebracht, beide inzake het huwelijk. Vss 10-12 laten zien, hoe mensen uit Israël God negeerden door doodleuk te huwen met heidenen. Terwijl ze Zijn toorn daarover toch konden verwachten! In 2:13-16 treffen we mensen die niets snappen van het doen van God. Hij wil hen maar niet zegenen, en ze zijn zich van geen kwaad bewust. In zijn antwoord helpt de profeet hen uit de droom t.a.v. nóg een huwelijks-zonde. Die ze éven over het hoofd hebben gezien! NI. dat iemand de 'vrouw-van-zijn-jeugd' simpelweg afdankt. Wanneer dit kwaad niet afgezworen en wegge-daan wordt, blokkeert het de zegen van Jahwe, zegt hij. Iets dergelijks zegt Petrus later als hij leert hoe verkeerde bejegening in het huwelijk je gebeden verhindert, 1 Petrus 3:7. Opnieuw maakt de profeet hier duidelijk, dat God zich niet alleen met zaken in onze verhouding tot Hemzelf bemoeit, maar evenzeer betrokken is in onze bejegening van elkaar. De eerste en de tweede tafel, geloof en ethiek scheidt God niet.

Het probleem van vs 15

Het rede-beleid van het profetenwoord is wel duidelijk. Maar iedere bijbellezer(es) kan zien dat de tekst van vs 15 gewrongen is, en dat is in bijna alle vertalingen ook zichtbaar.

Er zijn legio vragen. De belangrijkste: wie is het onderwerp van het eerste zinnetje? Wie is 'de ene' die het onderwerp is van het derde (vraag)zinnetje? En wat wordt bedoeld met dat 'zaad van God' als antwoord op de vraag? Ik

meen dat de vragen oplosbaar zijn, als we ervan uitgaan dat de profeet hier de situatie van Gen 2:18-25 oproept, het bericht over de schepping van Eva. Adam onder alle levende wezens voor zich op zoek naar iemand die bij hem past.

Oplossing

M.i. moet het onderwerp van de eerste zin 'Hij' (Jahwe) zijn. Dat kan uitstekend omdat Jahwe ook in vs 14b de handelende Persoon was. Waar het gaat over Zijn scheppen van de mens, moeten we hier m.i. vertalen: 'Niet (een) één(ling) heeft Hij gemaakt.' Het volgende zinnetje wordt door de S.V. (die m.i. dicht in de buurt van een oplossing is geweest!) vertaald als 'hoewel Hij des geestes overig had'. Wat bedoelt de profeet? Dat die egoïstische mannen in Israël er eens aan moeten denken dat de Schepper niet alleen de man gemaakt heeft. Immers man *en* vrouw schiep Hij

*Niet (een) één(ling)
heeft Hij gemaakt*

hen, Gen 1:27 slot. Je kunt dus best zeggen dat God na de schepping van Adam 'nog levens-adem/levensgeest over' had. Om nl. de vrouw te creëren. En het is juist dat, wat de profeet heel laconiek stelt. Na de schepping van Adam was Jahwe nog ècht niet uitgepraat. Gezien de betekenis van het eerste zinnetje lijkt het me voor de hand te liggen dat 'de éne' of 'die éne' (telwoord mèt het lidwoord) van het nu volgende vraagzinnetje Adam is, van wie immers net gezegd was dat hij niet als éénling geschapen is. En van wie in Gen 2:20 zo scherp staat vermeld dat 'hij voor zichzelf géén hulp vond die bij hem paste'. Adam is kennelijk op zoek geweest. M.i. is het dat wat we in dit vraagzinnetje omschreven vinden. Als volgt: 'Trouwens, waarnaar was die éne op zoek?' Niet alleen heeft de Schepper hem een partner toegedacht – en toegebracht. Ook zelf heeft hij naar haar gezocht. Naar mijn mening kan 'zaad van God', het antwoord op het vraagzinnetje, dan ook niet betekenen een eventueel nageslacht van Adam en Eva. Daarvan is immers in het tafereel van Gen 2b helemaal geen sprake. Maar er is daar wèl vraag naar 'nakomelingschap van God' (als ik dat zo

zeggen mag). Adam vond bij zijn zoeken onder alle levenden immers niemand die net als hij naar Gods beeld geschapen was, en dus 'kind van God' (vgl. Luk 3:38!) mocht heten! Ik denk dat veel vertalingen hier de mist ingegaan zijn, omdat men ervan uit ging dat 'nakomelingschap van God' niet kon. Of als het wel kon, moest het slaan op mensen-kinderen en niet op 's mensen vrouw. Maar kijk hier nu nog eens bij Petrus die haar 'mede-erfgename van de genade des levens' noemt, 1 Petr. 3:7!

Vertaling

Ik stel de volgende vertaling voor:
*„Niet (een) één(ling) heeft Hij gemaakt;
Hij had nog levens-adem over!
Trouwens, die éne, waarnaar was die
op zoek?
Naar een kind (nakomeling) van God.
Daarom: wacht u voor uw (eigen) men-
taliteit;
laat het uit zijn met de ontrouw jegens
de vrouw van uw jeugd.”*

Kanttekeningen

Nog twee kanttekeningen hierbij. Allereerst: ironisch merkt de profeet op dat God geen 'geest' (=levens-adem om mensen te scheppen) te kort kwam. Terwijl de over Hem klagende mannen van Israël maar beter op hun hoede kunnen zijn voor hun éigen 'geest', dwz hun miserabele mentaliteit. De woorden voor 'levens-adem' en 'mentaliteit' zijn hetzelfde woord, maar het lukt me niet dat in de vertaling uit te laten komen. Terwijl het juist één van de puntige treffers van de profeet is. Ten tweede. Aan heel deze passage is goed te zien hoe de Geest der profetie op de weg der vervulling werkt van Mozes naar Christus toe. Wie de woorden van onze Heer in Matth 19:1-12 ziet als vervulling van wat God met de huwelijks wetten van Mozes begon, ziet hoe het woord van Maleachi op diezelfde lijn ligt. Zelfs dat de profeet zich al dichter bij de woorden van de komende Messias bevindt dan bij die van Mozes. Ook hij grijpt immers al terug op hoe God het van den beginne gemaakt en bedoeld heeft, Matth 19:8. Maleachi's ironische dialogen grepen het volk aan om terug te keren op de verlossende wegen van Jahwe. En komen uit in de levens-genezing die de Meester ook aan ons leert en kwijt wil.

Over 'de weg' (2)

F. Gerkema, Groningen

Ik vat het nog steeds niet dat iemand, die hartelijk en persoonlijk gelooft in God en daarbij het voornemen heeft om te gaan werken als voorganger in een christelijke gemeente, tegelijk kan zeggen dat de vraag of Jezus werkelijk de Zoon van God is er niet toe doet. Twee weken terug beluisterde u dat met mij in fragmenten van een interview met een theologisch studente, dat eerder deze zomer te lezen was in het dagblad Trouw. Ik kom met zo'n laconieke houding niet ver als ik het Nieuwe Testament binnenloop. Waar je ook gaat zitten – in een evangelie of een brief – de vraag of Jezus werkelijk Gods Zoon is, is voor geen van de evangelisten of apostelen irrelevant.

Werkelijkheidsvreemd

Trouwen niet alleen oog in oog met de profeten en apostelen loop ik met deze benadering vast, maar ook gelet op de dagelijkse werkelijkheid waarin u en ik verkeren. Ik bedoel de wereld van zaaien en oogsten, kopen en verkopen, huwen en zoveel meer. Precies het dagelijkse gedoe, dat Jezus in zijn gelijkenissen zo beeldend voor ons neerzet en (nota bene!) verbindt met het Koninkrijk van God. In dat alledaagse leven doen de praatjes, de verhalen en de verslagen de ronde bij duizenden per dag – krant en t.v. zijn er vol van. Bijna altijd zal daarbij bewust of onbewust de vraag naar de werkelijkheid achter het verhaalde een rol spelen. Natuurlijk is er niets op tegen als iemand zegt dat ze arts is; het is leuk om te horen dat iemand een ton heeft geërfd; schokkend om te lezen dat een vrouw is bestolen of een kind is aangerand.

Maar *alles* wordt anders, wanneer het slechts een verhaal is. Een prachtig of dramatisch verhaal, maar toch niet meer dan 'maar' een verhaal. Niet dat ik daarmee wil zeggen dat elk verhaal uit de krant of van de t.v. de werkelijkheid ook *recht* doet, maar wel dat maar betrekkelijk zelden het doorvragen naar die werkelijkheid achter het verhaal als niet ter zake wordt afgedaan. Als we in ons geloof wel zouden kunnen leven bij verhalen alleen, dan zou 'geloven' wonder-

lijk eenzaam komen te staan in het leven van alledag. Maar precies dát wil er bij mij niet in! Levend in een wereld, waarin de vraag naar het gebeurde in het alledaagse zelden onbelangrijk wordt gevonden, kan ik niet vatten dat diezelfde vraag bij de boodschap die ons bestaan zoekt te funderen irrelevant zou zijn.

Onmacht

Het blijft me dus vreemd, die onverschilligheid. Wat brengt iemand tot zo'n benadering van de Schrift in de trant van 'niet gebeurd, maar wel waar' – zo denk je dan. Is die (schijnbare?) onverschilligheid misschien een noodsprong uit vermeende onmacht? Onmacht, omdat het na 2000 jaar toch onmogelijk lijkt om objectief en historisch nog iets zinnigs te

*alles wordt anders,
wanneer
het slechts
een verhaal is*

zeggen over de werkelijke stand van zaken van toen en daar. Pogingen in die richting moeten wel vastlopen in het unieke en eenmalige van wat ons in het Nieuwe Testament verhaald wordt, zou je kunnen denken. Zoals de wonderen die Jezus zelf aangaan – zijn menswording en opstanding – en de vele wonderen van zijn hand. Kan dat de toets van de historische kritiek doorstaan? Op dat punt aangekomen kan het geen kwaad om te zeggen dat veel afhangt van de criteria, die je aanlegt. Als je bij het onderzoek datgene voor historisch zeker houdt, wat te rijmen is met (onze) gangbare patronen van het dagelijks leven, dan moet je inderdaad zeggen dat het Nieuwe Testament *in die zin* niet historisch is. De gebeurtenissen beschreven in de evangeliën onttrekken zich eenvoudig aan je waarneming, wanneer je de criteria zo scherp hebt afgesteld. Op zichzelf is er niets tegen zo'n strenge aanpak, hoogstens moet je rekenen met de mogelijkheid dat je al onderzoekend aan het eigenlijke van personen en gebeurtenissen voorbijschiet. Want wat koop ik er voor, als ik zeg dat het historisch zeker is, dat er een Jezus geweest is, die als rabbi heeft geleefd en al jong de kruisdood stierf. Dat is ongetwijfeld de vrucht van een heel streng historisch onderzoek, maar het is zonder enige betekenis.

Bijwerking

Onaangenamer is, dat het gebruik van het woord 'onhistorisch' een nare bijwerking heeft. Zeg maar eens hardop dat de evangeliën onhistorisch zijn, dan krijg je onder ons de wind van voren! Dat komt omdat 'onhistorisch' de bijklank heeft van 'niet gebeurd' en het enige wat je dan overhoudt is het verhaal. Terwijl die stap van 'onhistorisch' (volgens de strenge criteria) naar 'niet gebeurd' logisch gezien allerminst dwingend is. Maar de suggestie is onlosmakelijk met dat woord 'onhistorisch' verbonden en het is best mogelijk dat menig theoloog uit deze eeuw zich te veel heeft laten beetnemen door die historici met hun strenge maatstaven. Waardoor de gestage druppel van het woord 'onhistorisch' het werkelijkheidskarakter van het verhaalde van het Nieuwe Testament heeft uitgehouden.

Niet bij verhalen alleen

Toch blijkt ook steeds weer in de theologie, dat een beetje christen het maar kort uithoudt bij alleen de verhalen of bij het laatste restje 'evangelie' dat historisch absoluut zeker is. Het is maar even of opnieuw begint (de vaak kritische) speurtocht naar het gebeurde achter het verhaalde, zo leert b.v. de wetenschap van het Nieuwe Testament. Als ik me dan weer beperk tot de kern, de persoon en het werk van Jezus, dan valt op dat het aantal reconstructies van de zgn. 'historische Jezus' enorm is en zeer uiteenlopend'. Je vindt dat in de doorwrochte artikelen en boeken, maar je komt het ook als niet-theoloog tegen in de krant of in populaire theologische lectuur. Daarover nu nog iets.

De vijfde Jezus

Ik dacht bij de populaire theologie aan iemand als Pinchas Lapide, die in de jaren tachtig erg gezien was in kerkelijk Nederland. Hij is een 20e eeuwse voorbeeld van iemand die kritisch lezend in de evangeliën de ware Jezus wil ontdekken. Kritisch, want in één van zijn boekjes² zegt Lapide dat hij op zoek is naar de 'vijfde Jezus'. Dat is dus niet de Jezus van de vier evangeliën, maar de Jezus die nog niet door de handen van zijn eerste volgelingen is gegaan. Als een restaurateur verwijdert Lapide de lagen van vernis, waarvan hij meent dat ze door de evangelie-schrijvers zijn aangebracht. Zo ontdekt Lapide b.v. het Jezus-beeld van de wonderen, waarvan hij zegt dat 'de vier griekse (?fg) evange-

listen zich hebben bediend van wonder-verhalen om zo met Gods heil bij de grieken een ingang te krijgen in de hun vertrouwde denkstructuren'. Ontdaan van deze mirakelen zoekt en vindt Lapide de aardse, driedimensionale mens Jezus. Je verbaast je bij de lezing van zo'n fragment over het aantal ongefundeerde beweringen, die Lapide in een enkele zin bij elkaar weet te harken. Toch ben ik er zeker van dat dit soort geschrijf velen uit de christelijke kerk van Europa heeft beroofd van een hartelijk vertrouwen in het evangelie aangaande onze Heer.

Vergoddelijking van Jezus

Of, als je de boekjes laat voor wat ze zijn kan een kranteartikel je zo maar te pakken hebben. Al een tijdje ligt er een stuk van de hand van een zekere Andreas Burnier op mijn bureau (ook al weer uit Trouw³ – we weten van geen ophouden in Opbouw!). Burnier schetst in een artikel over de verhouding van christendom en jodendom in een paar alinea's de ontwikkeling van de christelijke kerk en haar geloofsgoed. In de allereerste periode signaleert de schrijver het opvallende geloof van de volgelingen in Jezus als de Opgestane. Hij zegt dan tussen neus en lippen door: „Overigens werd Jezus, ongeacht die wederopstanding uit de dood, aanvankelijk nog niet als een goddelijk wezen gezien” en even later „Pas met de vergoddelijking van Jezus door zijn latere volgelingen, met name Paulus, ontstaat er een onoverbrugbare kloof tussen jodendom en wat dan (paulinisch; hellenistisch) christendom gaat worden”. Burnier schetst en poneert in zo kort bestek, dat enige verantwoording aan de hand van de bronnen hem onmogelijk is. Maar ook zonder die nodige argumentatie zal zo'n artikel zijn werk wel doen, omdat het een diep, misschien wel onderhuids, wantrouwen zaait m.b.t. de betrouwbaarheid van de nieuwtestamentische getuigen. Of het nu komt door die streng historische aanpak met zijn negatieve uitstraling of door de veelheid aan reconstructies à la Lapide, het verbaast je niet echt dat je een argeloze 2e-jaars studente theologie, zoals Deborah Heij, kunt horen zeggen 'dat ze de geboorteverhalen erbij gezet hebben om het Oude Testament in vervulling te laten gaan, niet omdat het werkelijk zo is gebeurd'. Daarmee heeft ze de band met het werkelijk gebeurde opgegeven en zijn de eerste hoofdstukken van Lucas en Mattheüs gereduceerd tot 'maar een verhaal' en niet meer. Van die nood kun je een deugd maken door te zeggen dat het gebeurde 'er ook niet

zo toe doet'. Maar luisterend naar de klank van de stem van de apostelen krijg ik toch een heel andere indruk.

Omweg

Al schrijvend heb ik wel het gevoel, dat ik wat van de hoofdweg van mijn eerste artikel ben afgeraakt, door zoveel aandacht te geven aan het verband tussen het verhaalde en het gebeurde. Ik kon er toch voor mijn gevoel niet goed omheen omdat dat verband tussen die beide tot in de kern van het evangelie werd losgemaakt. Opvallend daarbij is in ieder geval dat noch Heij, noch Lapide, noch Burnier rekent met het feit dat de evangelisten en apostelen zich bij ons aandienen als *getuigen*. En juist dat maakt het extra pijnlijk als ze de werkelijkheid met hun getuigenis geen recht

*de apostelen
brengen je
of bij een diepe
werkelijkheid
of zetten je
onvergeeflijk
op het
verkeerde been*

zouden hebben gedaan. Dan is het niet zo maar een leugentje, maar niet minder dan een *vals* getuigenis. Iemand als John Stott⁴ confronteert je scherp met dit dilemma: de apostelen brengen je of bij een diepe werkelijkheid of ze zetten je – juist omdat ze zich voordoen als getuigen – onvergeeflijk op het verkeerde been. Als Lapide of Burnier gelijk zouden hebben met hun reconstructie, dan is het Nieuwe Testament een vrucht van bedrog. Goedbedoeld misschien, maar met die constatering zou ik geen tijd meer verdoen met verhalen die wel waar, maar niet gebeurd zijn. Ik zou maar één ding doen en dat is het christelijk geloof en de kerk vaarwel zeggen.

Het evangelie van Gods Zoon

In het vorige artikel eindigde ik met te zeggen, dat we steeds weer opnieuw onder de indruk zullen moeten komen van de kracht van *het getuigenis* van de apostelen. Menig boek kan daar een handje bij helpen. Ik denk b.v. aan iemand als C.S. Lewis met zijn boek over 'Wonderen'⁵. Of ook de genoemde ohn Stott, die uit de evangeliën zoveel naar boven haalt en bijeenbrengt, dat je (opnieuw) onder de indruk komt van het bijzondere van Jezus en zijn werk. Als derde zou ik – met het kopje boven dit paragraafje – het laatste boek van de nieuwtestamenticus J. van Bruggen wil-

len noemen⁶. Het is een typisch Van Bruggen boek, gekenmerkt door zijn gelovige en eigenzinnige aanpak. Vaak heb ik met geprikkeld aandacht gedeelten uit zijn commentaren gelezen (Mattheüs, Marcus en Lucas), boeken met een goede prijs/kwaliteit verhouding, die ik van harte bij u aanbeveel. Dat alles kan ik ook van dit laatste boek zeggen. Het zet aan tot nadenken omdat Van Bruggen scherp formuleert en argumenteert en daarbij niet zelden gangbare visies doorkruist. Dat merk je in het eerste hoofdstuk, waarin hij de achtergrond van Jezus' optreden – het decor van Farizeeën, Sadduceeën, Essenen en Zeloten – anders neerzet dan gebruikelijk. Minder nationalistisch en wetticistisch, met als resultaat dat het eigenlijke geschilpunt in de controverse met Jezus (vermeende godslastering) veel meer op de voorgrond komt. Opvallender nog is het volle licht dat Van Bruggen op Johannes de Doper laat vallen als de unieke voorbereider van de weg van Jezus. Ik vond dat hoofdstuk overtuigend en verrijkend voor de eigen lezing van het evangelie. Maar het grootste deel van het boek gaat over Jezus de Zoon. Van die hoofdstukken is hetzelfde te zeggen als wat ik bij Stott zei. Ze brengen je onder de indruk van het unieke van Jezus en zijn weg en dat niet alleen vanwege enkele uitgesproken 'hoogtepunten' uit het evangelie – zoals de belijdenis van Petrus – maar o.g.v. het brede getuigenis van wat Jezus gedaan en gezegd heeft. Het eigene van het boek van Van Bruggen zit hierin, dat hij je zo vaak in de veelzeggende details van het evangelie brengt en je ook steeds weer de samenhang in de boodschap van de evangeliën en brieven laat zien. Verder merk je dat hij als nieuwtestamenticus de discussie aangaat over de kwesties, die door Lapide en anderen gepopulariseerd onder onze aandacht zijn gebracht. Over deze hoofdmoot van Van Bruggen's boek wil ik graag in een volgend artikel nog iets meer zeggen.

Noten:

1 Zie voor een korte schets van dat onderzoek b.v. het boek van J. van Bruggen, *Christus op aarde*, p. 15-23; Kampen, 1987.

2 P. Lapide, *Hij leerde in hun synagogen*; Baarn, 1984. Het paragraafje 'Op zoek naar de 'vijfde Jezus' is te vinden op p. 18-25.

3 A. Burnier, *Liefst levenslang leren*; Trouw, 4 november 1995.

4 J. Stott, *De basis van het bijbels geloof, onlangs als goedkope Supernova pocket verschenen bij Novapres in Apeldoorn*.

5 C.S. Lewis, *Wonderen*; Franeker, 1994.

6 J. van Bruggen, *Het evangelie van Gods Zoon*; Kampen 1996.

De Alpha cursus komt eraan!

Dick Westerkamp, Houten

Een doordeweekse avond in een grote stad. Bij een kerkgebouw is het een drukte van belang, honderden mensen gaan naar binnen. Voor het grootste deel ongelovigen. Wat is er aan de hand? Deze mensen gaan naar binnen om het evangelie te horen. En dat niet eenmalig, ze blijven komen, weken achter elkaar! Een groot gedeelte van de bezoekers komt in de loop van een paar maanden tot geloof. Ze worden lid van een plaatselijke gemeente en zijn zo enthousiast over hun nieuwe geloof dat ze hun familie en vrienden gaan meebrengen. Die komen op hun beurt ook weer tot geloof en dat gaat zo maar door, het sneeuwbal effect.

Een droom van een overspannen dominee, hierboven? Een 'zendings-verhaal' uit verre landen, of uit voorbijgaande tijden, maar zeker niet van hier en nu? Lees verder!

Kerkelijk Nederland is nog maar net gewend aan de naam Willowcreek of er staat al weer iets nieuws op ons te wachten: de Alpha cursus. In beide gevallen gaat het trouwens om dezelfde gerichtheid: hoe bereiken we buitenstaanders met het Evangelie? Voor vele christenen in Nederland is het een verrassing kennis te maken met de visie en het bestaan van een gemeente als Willowcreek die er in slaagt het Evangelie zo te brengen, dat niet-kerkelijke mensen in de Westerse cultuur zich erdoor aangesproken voelen en zelf daadwerkelijk tot geloof komen. Wie zich verdiept in het door de Stichting Willowcreek Nederland uitgegeven materiaal of een van de samenkomsten bezoekt die door deze Stichting belegd worden, kan daaruit veel inspiratie opdoen voor het werken in de eigen gemeente. Tegelijkertijd kan het soms wat overweldigend overkomen. Waar moet je beginnen als je de visie van Willowcreek van harte onderschrijft? Deze visie, dat de gemeente er niet is ten behoeve van zichzelf, maar dat ze geroepen is in woorden en daden te getuigen dat de Here God een levende God is, en dat Hij deze wereld wil ver-

lossen door zijn Zoon Jezus Christus. Het goede nieuws van het kruis en de opstanding van de Here Jezus kan nog steeds gehoord worden, ook door mensen die er niets van weten. De kerk is er voor verantwoordelijk dat ze dat laten horen in begrijpelijke taal en dat ze geen onnodige struikelblokken legt voor mensen die zoeken. Dit kan ze doen door steeds de vormen die ze hanteert, en de menselijke tradities erom heen, die geen deel uitmaken van de boodschap, onder kritiek te stellen.

Een gemeente die ernst wil maken met de grote opdracht tot getuigen, zou zich konsekwent deze vraag kunnen stellen: is de manier waarop wij het geloof gestalte geven een verandering om buitenstaanders te bereiken of niet? Mogelijk dat dan een groot aantal dingen in zo'n gemeente er anders uit gaan zien.

Zo'n proces van gemeentevernieuwing, met het oog op de grote opdracht, is een zaak van lange termijn. Het verlangt een voedingsbodem in de gemeente, die als geheel toegroeit naar de visie: we zijn er niet alleen

*is de manier
waarop wij
het geloof
gestalte geven
een verandering
om
buitenstaanders
te bereiken?*

voor ons zelf. De vensters naar de wereld moeten open!

Een laagdrempelige manier om deze zelfde visie vorm te geven is de Alpha cursus. Kortgeleden ben ik met enkele gemeenteleden naar een toerusting voor deze cursus in Engeland geweest. Ik wil u er graag iets van vertellen.

Wat is de Alpha cursus?

De Alpha cursus is ontstaan in een Anglicaanse kerk in het hartje van Londen, genaamd Holy Trinity Brompton (HTB). Het is een cursus van tien avonden over de fundamenteën van het christelijke geloof, gericht op buitenkerkelijken. In de huidige opzet dateert de cursus van 1991. In het eerste jaar volgden 600 mensen de cursus. Het bleek een doorslaand succes. Al snel begonnen andere kerken de cursus

over te nemen. Er volgden trainingen voor mensen die er in hun eigen kerk mee aan de slag wilden. In 1995 waren er 2500 cursussen met in totaal ongeveer 100.000 deelnemers (u leest het goed!), voor het grootste deel in Engeland, maar verder verspreid over tientallen landen. Het laatste nummer van 'Alpha News' van juli 1996 maakt melding van 4000 cursussen die op dat moment bekend zijn, terwijl er dit jaar een kwart miljoen deelnemers worden verwacht. Het merendeel van de deelnemers zijn ongelovigen. De spectaculaire groei is voornamelijk te danken aan het feit dat veel van de deelnemers tot geloof komen en dan zelf de beste promoters zijn voor de volgende cursus.

Hiermee is meteen een geheim van Alpha onthuld. Het draait om relaties. Mensen komen in de regel naar Alpha doordat ze worden uitgenodigd door bekenden die er zelf door zijn geraakt. Voor een buitenstaander is evangelisatie door mensen in je omgeving van familie en vrienden, die zelf enthousiast zijn en die je hebt zien veranderen, veel uitnodigender dan door vreemden van wie je verder niets weet.

Hoe is de opzet van Alpha?

Iedere cursusavond heeft een vaste structuur. De avond wordt begonnen met een gemeenschappelijke maaltijd, een lopend buffet of iets dergelijks. Tijdens de maaltijd is er aandacht voor elkaar als persoon, er wordt gevraagd naar wat mensen zelf bezighoudt, naar hun werk, familie, etc. Er wordt dan niet over het geloof gesproken. Na drie kwartier wordt er een korte pakkende inleiding gehouden over een kernpunt van het christelijk geloof, bijv. op de eerste avond over: Waarom nou Jezus? Daarna wordt het gezelschap opgedeeld in groepjes van 12 personen maximaal, waarvan 4 in het team zitten en 8 dus nieuwe deelnemers zijn.

In de groep, die gedurende 10 weken dezelfde samenstelling houdt, is gelegenheid te reageren op het gehoorde. Mensen worden aangemoedigd voor de dag te komen met hun vragen en hun kritiek, geen enkele reactie wordt beschouwd als dom of ongepast. Hierdoor ontstaat een sfeer van openheid waarin geleidelijk ook ruimte is om de bijbelse antwoorden te horen. In zo'n groep kan in de loop van de cursus enorm veel gebeuren. Er ontstaan

soms intensieve contacten die zich ook buiten de groep voortzetten. Mensen die in het begin vol vragen en kritiek zitten kunnen aan het eind totaal veranderd zijn, omdat ze de ruimte krijgen en niet afgewezen worden. Inhoudelijk concentreert de cursus zich op de centrale waarheden van het geloof (Mere christianity, louter christendom, zoals C.S. Lewis het noemde). Geen wonder dat alle kerken die willen staan op de rechtzinnige trinitarische geloofsbelijdenissen van de eerste eeuwen, met deze cursus uit de voeten kunnen. Overigens wil dit niet zeggen dat het geheel nu ook oppervlakkig zou

**Het gaat
er niet om
dat mensen
alleen veranderen
van inzicht maar
dat hun leven
verandert**

zijn. Het tegendeel is waar. Een belangrijke doelstelling is, aan mensen van de twintigste eeuw te laten zien dat je niet je verstand op nul hoeft te zetten om te geloven in de God van de Bijbel. Maar naast een beroep op het verstand wordt er ook een beroep gedaan op het hart, en op de wil. Het gaat er niet om dat mensen alleen veranderen van inzicht maar dat hun leven verandert. Mensen moeten gaan beseffen dat het evangelie als het wáár is hun hele leven raakt.

De Heilige Geest

Het kan lijken alsof in deze cursus mensen het werk moeten doen van overtuigen en bekeren. Niets is minder waar. Er is een ruime aandacht voor het werk van de Heilige Geest. Hij is het die moet werken in de diepten van de menselijke geest, die doden levend maakt, die mensen en kerken diepgaand reinigt en vernieuwt. Heel centraal (letterlijk, meestal gepland na ongeveer een week of vijf) in de opzet van de cursus is een weekend, dat de deelnemers gezamenlijk doorbrengen. Tijdens dit weekend komt de persoon en het werk van de Heilige Geest aan de orde, de Geest die God belooft aan al zijn kinderen. Er wordt uitgelegd dat het ontvangen van de Heilige Geest en het vervuld worden met de Heilige Geest niet hetzelfde zijn. Iedere christen heeft de opdracht steeds opnieuw vervuld te worden met de Geest (Ef. 5:18-20). De Heilige Geest wil ook al Gods kinderen toerusten met gaven

om te groeien in het geloof en tot opbouw van de gemeente. Heel belangrijk is dat mensen met de verwachting naar God leren gaan dat Hij hen wil gebruiken voor de komst van zijn Rijk. Wat de Alpha cursus zo overtuigend maakt zijn de verhalen van veranderde levens van mensen. Er zijn inmiddels verscheidene boeken in Engeland gepubliceerd waarin mensen hun persoonlijk getuigenis geven hoe ze God hebben leren kennen door middel van Alpha en hoe dat hun leven radikaal veranderd heeft. Je hoort verhalen over ouders die weer contact krijgen met hun kinderen die ze in geen jaren gezien hadden, over echtgenoten die hun scheiding ongedaan laten maken, over mensen die van hun verslaving afkomen. Heel bijzonder is ook wat er in de gevangenissen in Engeland gebeurt. Gevangenen die soms tot levenslang veroordeeld zijn volgen de Alpha cursus in de gevangenis, komen daar tot geloof en zijn zelf degenen die de cursus doorgeven aan anderen. Er ontstaan gebedsgroepjes van gevangenen en er was zelfs een gevangene die eerder vrij werd gelaten dan verwacht, en daar niet mee accoord ging want de Alpha cursus was nog niet klaar! Elke cursus wordt in de elfde week afgesloten met een Alpha Supper. Dat betekent dat er dan extra veel werk wordt gemaakt van de maaltijd. Deelnemers nodigen hun vrienden en familie uit voor een gezellige avond waarbij „ook iets over het christelijk geloof zal worden gezegd”. Mensen krijgen naast het materiële ook genoeg geestelijk voedsel aangeboden om ze nieuwsgierig te maken, dit alles in een losse en open sfeer doorspekt met veel humor. Voor wie meer wil wordt dan de volgende cursus aangekondigd die in de regel kort daarop van start zal gaan. Deze werkwijze blijkt het meest bevredigend te zijn als de cursus in elk geval drie keer per jaar wordt aangeboden.

Lage drempel

Het aantrekkelijke is dat ook mensen die normaal een grote drempel ervaren om met anderen over het geloof te praten toch volop ingeschakeld kunnen worden in deze vorm van evangelisatie. Er zijn altijd gastheren en gastvrouwen nodig, die anderen op hun gemak kunnen stellen, mensen die koken, mensen die stoelen aanslepen. En pasbekeerde christenen kunnen zelf ook direkt ingeschakeld worden. Er zijn verhalen van mensen die bij de eerste ronde niet tot geloof kwamen, maar die voor de volgende cursus best wilden

helpen met bijv. koken, omdat de sfeer zo goed was. En dan bij de tweede ronde viel het kwartje wél.

Er is zoals gezegd inmiddels in tientallen landen ervaring met de cursus opgedaan. Het blijkt dat deze aanpak zich zonder moeite laat overplaatsen naar andere culturen en situaties. Er zijn Alpha cursussen van Australië tot Zimbabwe, van Hong Kong tot in Mexico. In Nederland is inmiddels een begin gemaakt met de vertaling van het cursusmateriaal, een gezamenlijk initiatief van de IZB en Youth for Christ. Inhoudelijk is bijna al het materiaal van de hand van dominee Nicky Gumbel, een van de stafleden van Holy Trinity Brompton. Het basisboek heet in het engels Questions of life en zal in Nederland verschijnen onder de titel Een kwestie van leven.

*Kruimels
van de tafel*

Midden onder de wolven

Ik zend u als lammeren midden onder wolven, zegt Jezus in Luc. 10:3 tot de zeventig die door Hem uitgezonden worden. Vindt u dat niet een merkwaardig optreden voor een herder? Welke herder doet dat nu? Je weerloze schapen en lammeren midden onder wolven sturen: dat is toch niet verantwoord? Wij vinden dat maar niets. Wij zijn als Saul die tot David zegt: ongewapend en onbeschermd kun je niet op Goliath af gaan. Dat is onverantwoord. Het minste wat je kunt doen, is mijn harnas en wapenrusting aantrekken. Je moet jezelf op zijn minst minimaal beschermen. Dat is verantwoord handelen, zeggen we. Saul kende zijn verantwoordelijkheid tegenover David. Hij wist hoe groot het gevaar was, waaraan David zich blootstelde. En hij trof dienovereenkomstig zijn maatregelen. Maar Jezus treedt anders op. Ook Hij kent het gevaar dat zijn discipelen en ons bedreigt: wolven, verscheurende dieren. Toch trekt Hij zijn schapen geen harnas aan en geeft Hij zijn lammeren geen gewapend geleide mee. Hij stuurt hen weerloos op het gevaar af, zonder de door ons noodzakelijk geachte maatregelen te treffen. Waarom doet Hij dat? Hij doet het omdat het terugdringen van het rijk der duisternis niet mogelijk is met menselijke middelen en maatregelen. Onze kracht en onze wapenen kunnen het rijk van de boze, van de wolven, niet bedwingen. Wij zijn er niet tegen opgewassen. Je kunt het alleen maar tegemoet treden en terugdringen in de naam van Jezus. Die naam is je enige bescherming en je enige wapen. Met die naam moesten de zeventig het doen en moeten – en kunnen – ook wij het doen.

M.R. van den Berg, Groningen

Sinds Adam en Eva zijn we niet meer normaal

H. Algra, Den Helder

In de winter van 1992 gebeurde er iets in het leven van familie Burema dat het verdere leven blijvend zou tekenen. Eén van de kinderen, Roel, werd vermoord in zijn flat in Eindhoven. Maar ook vóór die schokkende gebeurtenis hadden de ouders veel met hun zoon meegemaakt. Roel was schizofreen.

Mevrouw Riet Burema is al geruime tijd nauw betrokken bij het werk van Ypsilon. Dit vraaggesprek gaat over het werk bij Ypsilon, over de ziekte schizofrenie en over de dood van haar zoon Roel.

U bent vertrouwenscontactpersoon van Ypsilon. Wat betekent de naam Ypsilon?

Ypsilon is een vreemde letter uit het Griekse alfabet. Veel leden van Ypsilon zijn familieleden van schizofrene mensen. In de ogen van anderen gedragen schizofrene mensen zich vreemd.

Wat houdt de functie van vertrouwenscontactpersoon in?

Bij een vertrouwenscontactpersoon kunnen mensen terecht voor informatie, maar ook als ze in nood verkeren of als ze eens willen praten. Als mensen het telefoonnummer van Ypsilon in de regio Eindhoven bellen krijgen ze mij aan de lijn, of – als ik met vakantie ben – een andere nauwbetrokkene.

Over schizofrenie bestaan veel vreemde ideeën. Zo denken de meeste mensen dat iemand die schizofreen is een gespleten persoonlijkheid heeft.

Wat is schizofrenie eigenlijk?

Vroeger dacht men dat schizofrenie te maken had met een gespleten persoonlijkheid. Het woord schizofrenie betekent inderdaad ook letterlijk 'gespleten geest'. Men dacht dan bijvoorbeeld aan iemand die twee personen in één lichaam vertegenwoordigde (daarbij denkt men tegenwoordig wel aan MPS, de tweevoudige persoonlijkheid). Schizofrenie is echter een heel ander ziektebeeld. Het is een ziekte van de geest, waarbij vooral opvallend is dat de coördinatie van het gevoel en het denken is

verstoord, het klopt niet meer met elkaar. Men gaat stemmen of geluiden horen die er niet zijn, men ziet, voelt of proeft dingen die er niet kunnen zijn (hallucinaties).

Die wanen en hallucinaties hebben natuurlijk gevolgen voor het contact met de omgeving.

Ja, dat is één van de moeilijkste dingen in de omgang met schizofrene patiënten. Zij nemen iets waar en denken dus ook dat het echt waar is. De omgeving ziet er niets van. Daardoor ontstaat kortsluiting in het contact. Een schizofrene zoon weet zeker dat zijn moeder vergif in het eten heeft gedaan (hij proeft het). De moeder blijft maar op hem inpraten dat het niet zo is. De zoon voelt zich daardoor alleen staan (niemand gelooft me, zelfs mijn moeder is niet eerlijk tegen mij). Maar ook voor de familie is het verschrikkelijk als je je kind niet meer kunt bereiken.

Als iemand psychotisch is en duidelijk angstig is door de dingen die hij waarneemt heeft hij medicijnen nodig. Er zijn ook bepaalde therapieën om de gevolgen van hallucinaties enigszins te beperken en het contact met de realiteit te proberen te herstellen. Maar een familielid is geen therapeut. Hoe kun je als familielid het contact met een schizofreen persoon nog iets draaglijker maken?

Over het algemeen zeggen we dat het het beste is om de waarheid van iemand die psychotisch is naast jouw eigen waarheid te zetten. Bijvoorbeeld: 'Jij hoort iets tikken, ik hoor het niet.' Als je er tegenin gaat en zegt dat het niet zo is, maak je het isolement alleen maar sterker. Maar je moet ook niet helemaal met het idee meegaan en samen naar af luisterapparatuur gaan zoeken, want dan versterk je de waan.

In de jaren '60 en '70 dachten veel therapeuten dat de oorzaak van schizofrenie in het gezin lag, de zogenaamde theorie van de dubbele binding. Dat lijkt me erg belastend voor de familie. Hoe kijkt u daar tegenaan?

Ouders voelen zich door zo'n idee natuurlijk enorm in de kou staan. Het was eigenlijk een ideologie. Ik heb meerdere malen van psychiaters gehoord dat ze zich nu schuldig voelen

over wat ze toen tegen ouders gezegd hebben. Tegenwoordig denkt men bij schizofrenie aan een neurologische stoornis: er zit iets fout in de hersenen. Alleen weet men nog niet precies wat de oorzaak is. Er gaat iets mis in de overdracht van de gegevens die de hersenen moeten verwerken.

Is door die belasting van de ouders de schizofrenie ook een taboe geworden? Je durft immers niet meer te zeggen dat je zoon of je dochter schizofreen is, want dan heb jij dat veroorzaakt.

Nee, dat taboe is er altijd al geweest. Iemand die vreemd is wordt uitgestoten. Dat was in de tijd van de Bijbel ook al zo. Ik zie het als een gebrek aan beschaving wanneer er zo met mensen die zich vreemd gedragen wordt omgesprongen. Natuurlijk heeft het idee dat het aan de ouders ligt het taboe wel versterkt. Daarnaast zien we in onze tijd heel sterk dat het verstand wordt overgewaardeerd. Mensen die in verstandelijk opzicht niet mee kunnen komen, tellen niet mee.

Als iemand zich vreemd gedraagt, lokt dat toch altijd bevreemding uit? Hoe kun je daar dan aan ontkomen?

Wat mij erg heeft geholpen is dat je vanuit je christelijk geloof weet dat we sinds Adam en Eva niet meer normaal zijn. Je kunt dus niet zeggen dat wij normaal zijn en psychiatrische patiënten niet. Door de zondeval kunnen we allemaal psychisch ziek worden; de gebrokenheid van de wereld loopt door het leven van ons allemaal. Als je dat beseft, is het taboe minder.

Kan iedereen eigenlijk schizofreen worden?

Net als bij bijvoorbeeld manische depressiviteit en epilepsie zijn er ook meer mensen 'in aanleg' schizofreen dan we misschien denken; er wordt wel een percentage van 1% van de bevolking genoemd. Dat 'in aanleg' betekent dat de ziekte zich bij sommigen wel openbaart en bij anderen niet, terwijl ze allebei in aanleg de kans hebben om ziek te worden.

Als u dat zo zegt kun je onder bepaalde omstandigheden ziek worden, maar word je onder andere, misschien meer gunstige omstandigheden, niet ziek. Is

het dus zo dat het uitbreken van de ziekte van de omstandigheden afhangt? Inderdaad zijn er omstandigheden die maken dat de ziekte zich eerder zal openbaren. Men denkt dat een ongezone levensstijl de kans op een psychose vergroot. Zo is er onderzoek gedaan dat erop wijst dat het gebruik van hasj, LSD en alcohol een psychose kan uitlokken. Zelf denk ik ook aan allerlei vormen van occultisme. Door mijn werk voor Ypsilon heb ik meerdere malen gezien dat mensen die in aanraking zijn geweest met occulte handelingen een psychose ontwikkelden. Zo dacht een meisje na zo'n sessie dat haar huis ingestraald werd; ze ging zich daardoor verstoppen en verkeerde in een volstrekt isolement. Door deze gesprekken ben ik nog meer na gaan denken over de schadelijke kanten van het occultisme. Er zit veel meer achter: mensen worden soms echt kapot gemaakt. Dat is het werk van de Satan.

We noemden al een paar keer het begrip psychose. Noem je iemand die een keer een psychose heeft gehad een schizofreen?

Nee, een psychose kan ook eenmalig zijn. Dat gebeurt bijvoorbeeld wel eens tijdens de puberteit. Dan komt er erg veel op je af, waardoor je als het ware afknapt. Je denken en je voelen raken volkomen van slag. Als zo iemand weer beter wordt en zichzelf in acht neemt kan hij goed herstellen. De psychose komt dan niet meer terug. Bij schizofrenie is sprake van een chronisch psychotisch beeld: de psychosen herhalen zich. Juist die herhaling heeft een verwoestend effect op het totale functioneren. Gelukkig zijn er ook medicijnen, maar die kunnen een psychose lang niet altijd voorkomen.

Schizofrene mensen kunnen een gevaar voor zichzelf vormen. Ook suicide komt veel voor. Wat is daar de oorzaak van?

Ik heb regelmatig contact gehad met ouders van schizofrene patiënten, die een eind aan hun leven hadden gemaakt. Dat kan voortkomen uit een waan of hallucinatie. Maar het komt ook voor als iemand zich echt realiseert dat hij ziek is en niet meer beter kan worden. Het vreemde is dat het dan dus eigenlijk met de patiënt beter gaat: hij heeft inzicht in zijn situatie. Bij de familie is er dan vaak een gevoel van opluchting. En juist dan gebeurt er zo iets. Ik vind het ook een heel moeilijk vraagstuk. Als iemand perse een eind aan zijn leven wil maken: wat moet je dan? Er zitten veel ethische kanten aan. Vanuit mijn christelijke overtuiging zeg ik dat het menselijk leven beschermd moet worden. Toch moet je juist op dit gevoelige punt heel voorzichtig zijn met je oordeel.

Dit jaar is het Jaar van de Schizofrenie. Wat is de bedoeling van zo'n jaar?

De mensen weten nog steeds weinig over schizofrenie. Men probeert het weg te dringen. Maar schizofrenie bestaat. We willen graag dat de mensen de ziekte erkennen en herkennen en dat daardoor het taboe minder wordt. Dat is goed voor de patiënten en het is goed voor de familie. Als het ziektebeeld eerder herkend wordt kunnen de patiënten eerder geholpen worden. We denken dat de patiënt en zijn familie er bij gebaat zijn als de hulp vroeg op gang komt.

We komen nu bij uw eigen situatie. U bent direct in aanraking gekomen met schizofrenie doordat zich bij uw zoon

Roel een schizofreen beeld ontwikkelde. Hoe kwam u daar achter?

Van jongs af aan was onze zoon Roel vaak alleen. Hij had moeite met contacten. Je zou kunnen zeggen dat hij niet goed tegen de harde wereld kon, hij was erg zachtvaardig. Hij pantserde zich en trok zich veel terug op zijn eigen kamer. Achteraf denk ik dat er in dat gedrag al iets zat van de gevoeligheid voor de ontwikkeling van een schizofreen beeld. Dat hoor ik ook wel van andere ouders, dat ze achteraf toch zeggen dat hun kind anders was dan anderen. Daar wordt nu ook onderzoek naar gedaan. Maar er zijn natuurlijk ook veel volwassenen die als kind eenzellig waren, maar die later goed in de samenleving konden functioneren. Toch denk ik wel bij Roel: er was iets. In de puberteit werd het isolement van Roel heel sterk. Hij ging allerlei vreemd gedrag vertonen dat wij niet kenden. Hij had ook vreemde gedachten. Zo ging Roel er vanuit dat hij geniaal was. Hij wilde perse iets uitvinden.

Roel vertoonde vreemd gedrag en daar maakte u zich als ouders zorgen over. Werd u in die tijd geholpen?

In die tijd kregen wij overal de schuld van. Het lag immers aan de ouders. Er waren hulpverleners die dat letterlijk tegen ons zeiden. Bij de familie kun je je verhaal zelden kwijt. Ook onze geestelijke broeders en zusters begrepen ons verhaal vaak niet. Ze denken bijvoorbeeld dat schizofrenie in de kerk niet voorkomt. Maar vergis je niet: in de gemiddelde kerkelijke gemeente moeten er statistisch gezien toch een aantal mensen met aanleg voor schizofrenie rondlopen. Al met al krijg je zowel in je familie als in de kerk het gevoel dat je in de steek wordt gelaten.

Hoe zag het leven van Roel er na een aantal jaren uit?

Uiteindelijk is Roel op een flat gaan wonen. Hij had weinig contacten en ging zijn eigen gang. Dat hoort bij het ziektebeeld. Mijn man had een vaste ochtend dat hij bij Roel op bezoek ging. Roel ging niet meer naar de kerk. Dat wil niet zeggen dat hij niet op de een of andere manier met het geloof bezig was. Na zijn dood vonden we ook zijn bijbeltje en we hadden de indruk dat hij er in las. In de periode voordat hij overleed kreeg hij veel kaarten van de kerk en daar was hij erg blij mee.

Roel ging niet meer naar de kerk. Ik weet van meer schizofrene mensen dat ze het contact met de kerk hebben verloren. Licht dat (behalve aan de moei-

Wat is schizofrenie?

Over het ziektebeeld schizofrenie zijn al veel boeken geschreven. Soms leiden deze boeken helaas eerder tot misverstanden dan dat ze verhelderend werken. In de 'officiële' omschrijving van schizofrenie gaat het om een ziektebeeld waarbij gedurende een langere periode en bij herhaling sprake is van o.a. bizarre waandenkbeelden, hallucinaties (daarbij zijn vooral de 'stemmen' bekend), afgevlakte gevoelens, problemen in het sociale contact en gedesorganiseerd gedrag (zoals vreemde bewegingen). Vaak valt ook het vreemde taalgebruik op.

Wat is een psychose?

Een werkdefinitie, ontleend aan een boek van psychiater J. Reedijk: "Als iemand psychotisch is, is hij niet meer bij machte zichzelf in de hand te houden. Zijn gedrag staat onder invloed van vreemde belevingen, die niet met de werkelijkheid zijn te rijmen. Wat iemand overkomt is vaak zeer angstaanjagend." Reedijk trekt hierbij een vergelijking met iemand met zeer hoge koorts, of in een situatie van dronkenschap. Dan zijn de verschijnselen echter van korte duur, terwijl een onbehandelde psychose zeer lang kan duren.

zame contacten vanuit de kerk) ook aan het schizofrene ziektebeeld?

Dat klopt. Als je gevoel en je denken gestoord raken, als je emoties vervlakken, beïnvloedt dat altijd ook je geloofsleven. Een schizofreen kán dus vaak niet meer geloven, want bij je geloof hoort ook je gevoel. Ik zou het wel van de daken willen schreeuwen dat predikanten, ouderlingen en diakenen dat ook moeten beseffen. De kerk moet psychiatrische patiënten als lid blijven zien, ook als ze de kerk zelf los laten. Je mag niet hard oordelen dat zo iemand zelf de genade verspeelt. Gods barmhartigheid is immers groter dan die van ons.

U bent uiteindelijk bij Ypsilon terecht gekomen. Kon u daar gemakkelijker uw verhaal kwijt?

Ja, dat was een verademing. Dat hoor ik ook van andere ouders. Een paar woorden en je voelt al dat men je begrijpt. Je deelt elkaars gevoelens, je herkent de problemen. Dan wordt het isolement waar je in verkeerde opeens doorbroken.

Ypsilon is een neutrale vereniging. Was er geen christelijke vereniging waar u met uw vragen terecht kon?

Ypsilon kwam op onze weg en we konden er ons verhaal kwijt. We ontmoetten er veel lotgenoten. Natuurlijk zijn er ook verschillen. Voor ons is het geloof een wezenlijk onderdeel van ons leven. Je kúnt niet anders. Soms móét je erover praten, vooral als het gaat over vraagstukken die de zin van het leven raken. Veel leden van Ypsilon kennen die achtergrond niet, maar ik heb wel de ruimte om iets vanuit mijn eigen achtergrond te vertellen.

Hoe was de hulpverlening rond Roel georganiseerd?

Dat liep destijds helemaal niet. Je moet daarbij wel bedenken dat een schizofreen zich ook vaak niet wil laten helpen. Hij ziet zichzelf niet als ziek. Als je jezelf niet ziek voelt, staan hulpverleners ook vaak machteloos. Dat laatste is door de wet BOPZ (Bijzondere Opname Psychiatrische Ziekenhuizen) nog versterkt. Ik vind dat die wet de goede hulpverlening aan schizofrene mensen bemoeilijkt. Aan de andere kant zie ik ook goede ontwikkelingen in de hulpverlening. Een zogenaamde *case-manager* probeert nu het vertrouwen van de schizofrene patiënt te winnen door een speciale manier van omgang.

Uw zoon Roel leeft niet meer; hij werd

in zijn flat vermoord. Ik herinner me na jaren nog de televisieuitzending waarin verteld werd hoe hij aan zijn eind is gekomen. Wat ik me ook herinner is dat mensen hem urenlang in de flat hem hebben horen schreeuwen zonder de politie te bellen. Ik voelde me onmachtig, terwijl ik Roel helemaal niet kende. Voor u moet dat verhaal een verschrikkelijke ervaring zijn.

Eerst was er een periode van onzekerheid, omdat we Roel niet konden bereiken. Maar dat gebeurde wel vaker. Daarna werd hij vermist. Toen we het bericht kregen wat er werkelijk was gebeurd heb ik erg geschreeuwd. „God, waar bent u!” Het is voor mij een heel wonderlijke ervaring geweest dat ik juist toen opeens een hand om me heen voelde. Voor mezelf denk ik dat ik, als ik mijn geloof niet had gehad, het bijna niet had uitgehouden. Dan was ik verbitterd geraakt, erg op mezelf gericht.

De moordenaars van uw zoon hebben gevangenisstraf en TBS gekregen. Maar ze zeggen wel eens: de nabestaanden hebben levenslang. Hoe denkt u nu over deze mannen?

Er zijn situaties waardoor je er weer extra op betrokken raakt, zoals in de verhalen rond de Bende van Venlo. Ik kwam er niet los van, ik dacht elke dag aan ze. Ik moest ze vergeven maar ik kon het niet. Daar voelde ik me schuldig over. Toen ben ik gaan bidden. „God, ik kan ze niet vergeven, hier is mijn pakkie.” Toen werd de last wel lichter voor mij. Dan denk ik dat ik het toch gemakkelijker heb dan mensen die geen geloof hebben.

Op het gebied van de hulpverlening aan familieleden van psychiatrische patiënten is een groot aantal verenigingen en stichtingen actief. Sommige verenigingen bieden gespreksbureaus, andere zetten zich tevens in voor de belangenbehartiging. Enkele verenigingen hebben een levensbeschouwelijke achtergrond. Veel verenigingen beperken zich tot hulpverlening aan mensen met een bepaald ziektebeeld of aan hun familieleden (denk bijvoorbeeld aan de gehandicaptenorganisaties).

Er zijn ook christelijke instellingen, die een breed vlak aan hulpverlening bestrijken. We noemen hierbij de STAGG, die in onze kerken professionele ambulante hulp biedt.

Mevrouw Burema is graag bereid om mensen die vragen hebben naar aanleiding van het in 'Opbouw' geplaatste vraaggesprek te woord te staan. Haar adres is: Leonoradal 18, 5551 BK Dommelen, telefoon (040)- 2045676

Synode van The Reformed Church of Japan

Binnenkort houdt de Reformed Church of Japan haar jaarlijkse synode. Net als andere jaren kreeg de Commissie voor Contact en Samenspreking een uitnodiging om deze synode bij te wonen. Ook ditmaal besloot de sectie buitenland van deze uitnodiging geen gebruik te maken. Japan is ver weg, en de taal lijkt toch wel een probleem te zijn; de bijgevoegde Acta van de vorige synode hebben natuurlijk een plaatsje in het archief gekregen, maar aan het ontcijferen van de Japanse leestekens zijn we nog niet toegekomen. Dat betekent nog niet dat het alleen maar een formaliteit is om elkaar op de hoogte te brengen van elkaars kerkelijke vergaderingen. In een bijgevoegde brief werden enige hoofdpunten van de afgelopen synode op een rij gezet. Iets ervan wil ik graag doorgeven, omdat het ons helpt ons te verplaatsen in de situatie van broeders en zusters in volkomen andere omstandigheden, die gekonfronteerd worden met heel andere zaken dan waar wij bekend mee zijn. De synode van 1995 stond stil bij de verhouding met de Koreaanse zusterkerk. Een probleem in deze verhouding is het oorlogsverleden, waarbij Japan verantwoordelijk was voor verkeerde verhoudingen in de regio. Het was indrukwekkend om te lezen dat de synode de verantwoordelijkheid hiervoor niet uit de weg ging, en stappen nam om de relaties te verbeteren. Ook heeft de synode bezwaar aangekend tegen een herdenkingsmonument dat de regering heeft opgericht ter nagedachtenis aan de Japanse gevallen in de tweede wereldoorlog. Ook hier wijst de kerk op de gevoelens van de omringende Aziatische bevolking, die slachtoffer is geworden van Japanse agressie. Maar ook op het gevaar van het opleven van de oude voorouderverering, zoals die bekend was in de shintoïstische/boedhistische context. We zullen niet op de synode vertegenwoordigd zijn, maar ik heb de broeders verzekerd dat wij hen, vanuit onze kerken, met gebed zullen ondersteunen. Vandaar deze informatie, zodat ieder weet op welk gebied de kerk in Japan wijsheid nodig heeft. De synode hoopt bijeen te komen van 7 t/m 10 oktober.

A. Boshuizen, secretaris sectie buitenland van de CCS, Badhoevedorp

Model aan uw leven

„...., doch gij zijt van harte gehoorzaam geworden aan dien vorm van onderricht, die u overgeleverd is” Rom. 6,17b (NBG-vertaling)

D. Holwerda

Stijgt de kwaliteit van onze producten de jaren door? Die vraag kan men op vele terreinen stellen. En vaak zal het antwoord niet zonder meer bevestigend kunnen zijn. Er is naast verbetering ook achteruitgang te constateren. Dat is helaas in het bijbelvertalen niet anders. Wij beschikken thans naast de Statenvertaling over een keur van moderne Nederlandse vertalingen van de bijbel. En toch valt daarin naast veel verbetering ten opzichte van de Statenvertaling ook wel verslechtering te constateren. Een frappant voorbeeld van het laatste trof mij deze dagen.

In het voetspoor van Prof. Brouwer

Het NBG zit in de tekst die we hierboven lieten afdrukken op een spoor waarop reeds Prof. Brouwer ging in 1925. Deze had alleen bovendien nog het woord 'vorm' (weergave van het Griekse 'tupos', bekend gebleven in het Nederlandse 'type' (laten vallen en geschreven: „...aan dat onderricht dat u overgeleverd is”).

Het was voor mij een onaangename verrassing te moeten vaststellen, dat Willibrordus, Groot Nieuws, Anne (of Henk?) de Vries, alsook de nieuwe Friese vertaling zich eensgezind bij deze weergave hebben aangesloten. Die is nl. apert fout, zoals Greijdanus – over wie straks nader – overtuigend heeft betoogd¹.

De Statenvertaling

Een (betrekkelijk) goede weergave daarentegen vindt men in de Statenvertaling: „...., maar (dat) gij (nu) van harte gehoorzaam geworden zijt aan het voorbeeld der leer, tot hetwelk gij overgegeven zijt”. Over de juistheid van de vertaling 'voorbeeld' voor het Griekse 'tupos' hopen we straks nog te spreken. Waar het me nú om gaat is, dat de Statenvertalers niet schrijven „dat u overgeleverd is”, maar „tot hetwelk gij overgegeven zijt”.

In diezelfde lijn liggen ook de Lutherse, de Leidse en de Canisius-vertaling. (Alleen is in de laatste het passivum „gij zijt overgeleverd (geworden)” geduid als „gij hebt u overgegeven”, wat in principe mogelijk is, maar hier, dunkt mij, niet juist; zie het slot van dit artikel.)

Greijdanus contra Zahn

Greijdanus heeft de foutieve opvatting, die wij in de NBG-vertaling tegenkomen, door Zahn geopperd gevonden, maar is daartegen terecht in het geweerd gekomen. Eerst noemt hij een argument dat alleen wie Grieks kent kan volgen. Maar dan vervolgt hij: „En ook bedoelt de apostel iets meer dan dat deze leer hun werd overgegeven. Zij werden aan die leer overgegeven, opdat die hen zou vormen.” (Cursive-ring van mij, D.H.) Dat laatste element („opdat die hen zou vormen”) ontleent Greijdanus terecht aan het hier gebruikte 'tupos'. Dat woord betekent nl. o.a.: een vorm, een mal, een matrijs, die men gebruikt om 'kneedbaar' materiaal in te persen, zodat het die vorm aanneemt. „Van 'tupos didachès' ” – ik laat opnieuw Greijdanus aan het woord – „wordt gesproken, omdat de leer der Waarheid of des Evangelies heiligenden, vormen den invloed op de geloovigen uitoefent...: het Evangelie drukt hun een stempel in, zet hen om, doet hen andere mensen worden, vgl. vss. 3, 6, 11.” (Cursiveeringen opnieuw van mij, D.H.)

De bijzondere kleur van 'overgeven'

Deze heldere uiteenzetting van Greijdanus behoeft nauwelijks aanvulling. Slechts op één punt zou ik nog apart willen ingaan, nl. op de uitdrukking „tot hetwelk gij overgegeven zijt”. Het hier gebruikte werkwoord ('overgeven') is nl. al van ouds in gebruik in de speciale betekenis 'in de leer doen', 'les laten nemen', met b.v. ouders als onderwerp en kinderen als lijdend voorwerp². Juist deze betekenis nu lijkt hier uitstekend te passen. Blijft de vraag: door wien zijn de mensen die Paulus hier aanspreekt bij het Evangelie in de leer gedaan? En hier

maakt nu Keulers³ – die globaal dezelfde uitleg geeft als Greijdanus, en ook hierin met dezen overeenstemt – de treffende opmerking: „De relatieve zin 'waaraan gij werdt overgeleverd', d.w.z. door God, brengt na de vrije onderwerping der Romeinen een andere factor in het geding, nl. de genade van God, die hen tot onderwerping bewoog.”

Hoe nu vertalen?

Van wat hier in het Grieks staat goed Nederlands te maken is een opgave apart; en geen eenvoudige. Rekening houdend met alle boven besproken elementen, zou men iets in deze geest kunnen voorstellen: „...., maar nu hebt u van harte uw leven op de leer laten schoeien van het onderwijs dat God u liet volgen”.

En nu maar afwachten, wat de vertaling-2000 ons op dit punt zal brengen.

Noten:

1 In zijn in 1933 bij Van Bottenburg verschenen commentaar. Omdat ook 'Het Boek' onder ons soms lyrisch wordt aangeprezen, geef ik ook door, wat dit van deze tekst maakt: „Toen u hoorde wat er over Christus werd verteld, hebt u dat met een dankbaar hart aangenomen.” Dit mag toch geen vertalen meer heten. Vaker is in dit werk ontstellend slordig met de grondtekst omgesprongen. En hoe meer van deze gevallen men tegenkomt, als des te stuitender ervaart men de aanmatiging waarmee dit werk zichzelf aandient als „de beste gelegenheid om de Bijbel te leren lezen en begrijpen”.

2 Zie o.a. Hdt. I 73, 3; P. Prot. 320a; Euthyd. 272b. Daarop corresponderend heet het 'op les nemen' (van een leraar) 'paralambanein', b.v. Pl. Ap. 18b; Rp. 541a.

3 Dr. Jos. Keulers, *De brieven van Paulus, eerste deel*, Roermond en Maaseik 1953, 458. In dezelfde geest ook Bauer in zijn bekende *Griechisch-deutsches Wörterbuch*³, Berlin 1937, s.v., die bovendien de juiste grammaticale analyse van deze bijzin geeft: „eis hon paredothète tupon didachès = toot tupooi d. eis hon p.”.

Vijfde ontmoetingsdag Gereformeerd Appel:

„Het bewaren van eenheid in Christus heeft top-prioriteit”

Marjon Busstra, Amersfoort

Samen bidden, samen zingen. Op de vijfde bijeenkomst van het Gereformeerd Appel reikten ruim driehonderd mensen elkaar zaterdag 7 september de hand. Over kerkmuren en synodes heen ervoeren ze 'Het Koninkrijk Gods is bij u'. Comitévoorzitter Roel Kuiper zocht in zijn opening om dat koninkrijk: „Eenheid: wanneer zal dat komen? Het is er al hier.”

Eenheid: dat gaat anno 1996 gelukkig al verder dan als vrijgemaakt gereformeerde van Zwolle naar Amersfoort meeliffen met de christelijk gereformeerde dr. H.J. Selderhuis. In de ruime hal van kerkgebouw De Lichtkring staat een grote plattegrond van Nederland. Achtendertig stickers geven aan waar momenteel in meer of mindere mate wordt samengewerkt tussen de drie gereformeerde kerken: nederlands gereformeerd, christelijk gereformeerd en gereformeerd vrijgemaakt. Ze vormen de doelgroep van het Het Gereformeerd Appel: „een beweging van 'gewone' kerkleden die is gericht op persoonlijke ontmoeting, geloofsherkenning en samenwerking”, zoals ze zichzelf omschrijft in de oprichtingsverklaring. Vijf jaar geleden vond zo de eerste gebedsbijeenkomst plaats. Inmiddels is die jaarlijkse bijeenkomst uitgegroeid tot een ontmoetingsdag waar zo'n vierhonderd mensen op afkomen. In juni 1997 bestaat het Appel officieel vijf jaar. „Ik ervaar het als een geschenk van God. Dat we dit hebben. Ik heb zelf de ervaring dat je op deze bijeenkomsten gesticht wordt. Je kunt er daarna weer een tijd op teren,” vertelt Roel Kuiper. Op de achtergrond zingen een paar honderd mensen in de kerkzaal. Wijzend naar hen: „Nu zitten we zo met elkaar te zingen. Dat doet mensen zo goed. Voor sommigen betekent het echt een stukje therapie. Er komen veel Nederlands Gereformeerde en Vrijgemaakt gereformeerde mensen

op deze dag. Die hebben toch een bijzondere relatie. We hebben samen de Vrijmaking beleefd. Eigenlijk staan we heel dicht bij elkaar.”

Geschokt

Hoe dicht beide kerken bij elkaar staan, werd tijdens de gebedsdienst wel duidelijk. De predikanten J.M. Mudde (nederlands gereformeerd) uit Enschede en J.M. Batteau (vrijgemaakt gereformeerd) uit Wageningen spraken om de beurt klare taal naar aanleiding van 1 Cor. 1 tot 1 Cor 2:5. „Wij bidden vanavond om eenheid in de christelijke kerk. Wij dienen de kleine oecumene, maar zijn niet blind voor alle andere christenen die er ook buiten onze kerken zijn,” zo leidde

*We volgen
nog altijd
onze eigen ideeën,
onze emoties*

ds. Mudde de avond in. Zijn collega Batteau merkte op dat wij net zoals Paulus „God vanavond mogen danken voor het vele goede dat er is ondanks de gebrokenheid in onze kerken.” Naar aanleiding van 1 Cor. 1:10-17 noemde ds. Mudde het onbegrijpelijk dat er zoveel verdeeldheid is onder de kerken: „Als je kijkt naar het Nieuwe Testament dan zie je dat het bewaren van de eenheid in Christus top-prioriteit heeft. Die eenheid is het eerste uitvloeisel van het evangelie.” De komst van Christus naar deze aarde was juist bedoeld om God met ons te verzoenen. Om daarmee het „scheurtrekkende werk van de Satan” te verbreken. „Daarom is Paulus en zijn ook wij geschokt door

het feit dat wij blijkbaar toch niet onder een kerkdak kunnen samenleven. Wij zijn niet genoeg bereid geweest om ons door de Heilige Geest te laten leiden. We volgen nog altijd onze eigen ideeën, onze emoties. Daarom moeten we ons vanavond zeer verootmoedigen voor God,” zo hield Mudde de toehoorders voor.

Kerkgeschiedenis

Ds. Batteau legde ten slotte uit dat we „met onze prachtig schriftuurlijke traditie, met onze kerkordes die vanuit bijbelse principes onze bijeenkomsten willen regelen, met al onze boeken en bladen we het moeilijk vinden om samen aan de voet van het kruis van Jezus-Christus te gaan staan.” En juist daar gebeurt het, onder het kruis, zo benadrukte hij: „Niemand kan zich hier boven de ander verheffen. Daar leeft iedereen van genade. Daar is het Christus alleen en uit genade alleen. Alleen hier is werkelijke toenadering mogelijk. Onder het kruis wordt al het menselijk stukwerk overstraald. Kerkelijke eenheid is alleen mogelijk als we niets anders willen weten dan Jezus-Christus en die gekruisigd.”

Dat we daar nog niet aan toe zijn, blijkt wel uit de kerkgeschiedenis. En hoe moeilijk we het daarmee hebben, bleek wel tijdens een van de vier workshops die die middag werden gehouden. Mw. drs. A.J. Doeve-Bruintjes sprak tot twee keer toe voor een tjokvol zaaltje over 'Omgaan met teleurstellingen op weg naar kerkelijke een-

De kinderen gaven op eigen wijze invulling aan het thema van de dag. Als prinses en prinsessen in het koninkrijk Gods presenteren ze zich aan hun ouders.

heid'. Vanuit haar ervaringen in de nederlands gereformeerde kerk van Loosdrecht vroeg Doeve zich af of we het gewoon maar niet over een heel andere boeg moeten gooien: „Moeten we misschien maar even helemaal overnieuw beginnen? Met gebed. En met er onderling over te praten.” In ieder

geval moeten we de Heere er weer bij betrekken, zo stelde ze vast. Iemand noemde het een 'sentimental journey'. Of dat een juiste typering is, is de vraag. In ieder geval maakte het thema veel bij de aanwezigen los. Iedereen kent ze wel: verhalen over mislukkingen, maar ook van successen. Ook op kleine schaal, zoals uit de polder: „Pa is christelijk gereformeerd, moe is nederlands gereformeerd. Kun je het je voorstellen?”

El Pastor

Een tweede workshop maakte duidelijk dat er ook buiten kerkmuren om soms innig wordt samengewerkt. De nederlands gereformeerde predikant P. Strating vertelde over zijn werk onder prostituees in Den Haag. Hij doet dat samen met een groot aantal vrijwilligers uit allerlei kerken. Sinds juni gebeurt dat zelfs onder een officiële vlag: Stichting De Haven.

De workshop-deelnemers beleefden even kort een bijeenkomst zoals 'El Pastor Peter' regelmatig op een zolderkamer met ongeveer twintig prostituees houdt. Kort zette de Katwijkse predikant uiteen onder wie hij werkt, wat het werk inhoudt en de beperkin-

'Vrijgemaakt' gereformeerd predikant Wilmink van Hilversum en drs. Agnes Doeve tijdens een overvolle workshop over 'Omgaan met teleurstellingen op de weg naar kerkelijke eenheid'.

Foto's: Embert Messelink

gen waar hij en zijn medewerkers mee te maken hebben. Ze zouden bijvoorbeeld graag op zondag samenkomsten willen houden, maar dat kon om praktische redenen tot nu toe nog niet. Verder heeft De Haven hulp nodig om de prostituees ook daadwerkelijk uit de wereld van de prostitutie te halen: „Daarvoor heb je het vertrouwen van de vrouwen nodig. En om die te krijgen, zou je er iedere dag moeten zijn.” Ook heeft de stichting haar oog op een leeg pand laten vallen dat in de buurt van de doelgroep staat. Er is twee ton voor nodig om het aan te kopen. De stichting heeft nu zo'n 30.000 gulden binnen.

Toekomst

De overige twee workshops werden gegeven door mr. A. Rouvoet (Tweede-kamerlid voor de RPF) en ds. H.J. Selderhuis. Zij spraken respectievelijk over 'Christelijke politiek en het koninkrijk van God' en over zijn laatste boek onder het motto 'David, Calvijn en wij'. Voor het eerst werd ook voor jongeren een programma georganiseerd. In samenwerking met Kivive werd een bijbelstudie gehouden en was er ruimte voor cabaret. Kinderen

vermaakten zich ondertussen tijdens hun eigen kinderprogramma. Roel Kuiper gaf aan dat het Appel had nadenkt over de toekomst. „Het dreigt ons boven het hoofd te groeien,” zo zei hij. Wil het Appel ooit nog eens de Veluwehal kunnen huren, dan zijn helpers dringend nodig.

Het christelijk jongerenkoor 'Opgewekt' zet het programma van de ontmoetingsdag meer luister bij.

Terloops

Benedictus

Als ik zit te typen, kijk ik wel eens naar een beeld van Benedictus. Het is een stuk aardewerk en het gezicht lijkt op andere afbeeldingen, die ik van hem gezien heb. Ik kocht het 'beeld' eens tijdens een expositie, niet met de bedoeling het te gaan aanbidden, maar gewoon omdat ik vind, dat die Benedictus iets te zeggen had. Hij had niet heilig verklaard hoeven te worden – wat verbeelden de pausen zich eigenlijk wel – maar van zijn 'regel voor monniken' kunnen we best wat leren zonder monnik te zijn. Benedictus werd in 1480 in Norcia (Italië) geboren. Hij was van rijke komaf en dus ging hij in Rome studeren. Hij brak de studie echter af en ging in eenzaamheid wonen. Eerst leefde hij alleen in een spelonk, maar na verloop van tijd kwamen er meer monniken, zodat er een kloostergemeenschap ontstond. In 529 kreeg de kloostergemeenschap van Benedictus een vaste vorm. Hij vertrok met een aantal volgelingen naar Monte Cassino (ongeveer op de helft tussen Napels – Rome en daar, boven op een berg, werd het eerste klooster van Benedictijnen een feit. Hier overleed Benedictus in 547. Evenals dit het geval is bij Franciscus van Assisi hebben zich in het leven van Benedictus, als je het geloven wilt, allerlei vreemde dingen voorgedaan. Er is geschreven, dat er 45 mirakels in zijn leven zijn geweest. We hoeven dat niet allemaal voor waar aan te nemen, maar het is natuurlijk niet onmogelijk, dat God op bijzondere wijze in het leven van monniken is bezig geweest teneinde hen te stimuleren tot het werk waartoe ze zich geroepen achtten. Het klooster van Monte Cassino begon klein, maar groeide in de loop der eeuwen uit tot een prachtige abdij met veel monniken. In de 16de eeuw was de abdij voltooid. Het gehele complex werd tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog (februari/maart 1944) door bombardementen van de geallieerden verwoest, daar er soldaten waren gehuisvest. Inmiddels is de abdij in oude staat herbouwd en het is een prachtig geheel geworden. Het is een eerbetoon aan Benedictus van Norcia en ik denk eigenlijk, dat hij er niet blij mee zou zijn geweest, als hij die pracht en praal zou hebben kunnen zien. Drommen mensen bezoeken de abdij. Ze staan er en kijken naar de prachtige schilderijen. Mensen, die het evangelie nauwelijks kennen, kijken naar de bijbelse taferelen en bladeren in boekjes, waarin de leefregels van Benedictus staan vermeld. Terwijl hier mensen er min of meer prat op gaan, dat ze de godsdienst achter zich hebben gelaten, staan, als ze op reis zijn, diezelfde mensen te kijken naar Jozef en Maria en het Kind. Men kan er niet omheen en men wil er ook niet om heen. De Benedictus in mijn kamer heeft het boek met de leefregels in zijn handen. In die leefregel staat centraal de boodschap, dat Gods vrede in Jezus Christus feit is geworden. Daar was Benedictus van overtuigd. En hij heeft getracht die vrede van God in zijn leven gestalte te geven. En daarom kijk ik af en toe naar hem.

P.C. van Wijk, Zaltbommel

De vreemdeling in nood

Filip van As, Leiden

In de onderstaande bijdrage wil ik het hebben over de relatie tussen ons christelijk geloof en mensenrechten, toegespitst op de vreemdeling in nood. De vreemdeling wiens rechten op een menswaardig leven geschonden worden, die vervolgd wordt. Een ieder zal het ermee eens zijn, dat wij een taak hebben om iets aan die nood te doen. Mijn vraag is: hoe ver strekt die taak?

Voor ik hier verder op inga, is het wellicht goed om eerst de achtergrond te schetsen waartegen deze vraag opgekomen is. Al geruime tijd ben ik lid van Amnesty International en momenteel werk ik ook tijdelijk als vrijwilliger op het secretariaat van deze organisatie in Amsterdam. Mijn taak bestaat uit het leggen en onderhouden van contacten met levensbeschouwelijke organisaties, voor het overgrote deel van christelijke signatuur. Hoofddoel van deze functie is het stimuleren van deze doelgroep om zich (nog meer) in te zetten voor mensenrechten. Hoewel Amnesty International een seculiere organisatie is, bestaat de achterban grotendeels uit kerkelijke leden. Ook kerkelijke organisaties tonen een grote betrokkenheid bij activiteiten van Amnesty. Wat mij echter verbaasd heeft, is dat het met name katholieken en midden-orthodoxe of vrijzinnige protestanten zijn, die het werk van Amnesty 'zien zitten'. Uit reformatorische en evangelische hoek, waaronder de Nederlands Gereformeerde Kerk, bestaat daarentegen geringe interesse voor hun werk. Een ander feit dat me opgevallen is (dit geldt ook ten aanzien van de andere kerken), is dat de motivatie om voor geloofsgenoten te schrijven een stuk hoger ligt, dan voor andere mensen in nood.

Christen

Ik ben zelf sinds enige jaren Nederlands Gereformeerd en intussen een enthousiast lezer van Opbouw. Aan de constatering dat in dit blad geregeld moeilijke, pijnlijke onderwerpen op een integere wijze worden besproken, ontleen ik de vrijmoedigheid om u met dit vraagstuk lastig te vallen. Als christenen (hiermee doel ik op de kerk in brede zin) klimmen wij massaal in de pen om te schrijven voor een Koeweitse zakenman, die van

moslim christen geworden is en na beschuldiging van geloofsafval in levensgevaar verkeert. Maar de motivatie ligt een stuk lager als het gaat om een Guatemalteekse (niet christelijke) indiaan, die voor de rechten van zijn volk opkomt, door doodseskaders mishandeld en met de dood bedreigd wordt. Is deze man of vrouw minder ons medeleven waard? Mogen wij bij onze betrokkenheid een dergelijk onderscheid maken? Ten aanzien van mede-christenen in nood hebben wij natuurlijk een bijzondere verantwoordelijkheid. Het is ook goed dat daar gevolg aan wordt gegeven. Ook in dit blad wordt aandacht besteed aan vervolgte christenen. Onlangs nog, in Opbouw 1996, nummer 14 vroeg de VCVM (Vereniging van Christenen tegen Vervolging en Marteling) aandacht voor een actie voor vrijlating van vervolgte christenen in Saoedi-

*Hij zag
niet een vijand,
niet een Jood,
zelfs niet
een vreemdeling,
maar slechts
een mens in nood*

Arabië. Velen kennen ook de Stichting Open Doors, die vooral bekend is geworden door de smokkel van bijbels en bijbelstudiemateriaal naar landen waar christenen in de verdrukking leven. In haar maandblad vraagt Open Doors iedere keer aandacht voor de situatie van christenen in die landen en worden lezers opgeroepen om te schrijven voor een christen-vervolgde. Open Doors laat zich bij haar werk onder meer leiden door I Korintiërs 12:26 (Als één lid lijdt, lijden alle leden mede, ...). Ook op het gebied van vluchtelingen zetten velen zich in. In Opbouw 1996, nummers 9 en 10 is de tekst afgedrukt van een referaat, dat mevrouw Bronsveld-Taute uit Ede op de Diaconale Conferentie 1995 heeft gehouden. Daarin werden, aan de hand van concrete ervaringen, mogelijkheden aangereikt om als gemeente(-lid) hulp te bieden aan vluchtelingen. Bij die hulpverlening is onderscheid tussen christenen en niet-christenen bijbels gezien niet echt relevant. Omdat het hier gaat om de vreemdeling in onze steden (en dorpen) kennen we ten aanzien van deze hulpbehoevenden een speciale verantwoordelijkheid (zie

bijvoorbeeld Leviticus 19:34 en Matteüs 25:34-40).

Niet-christen

Maar hoe staat het nu met de vreemdeling, de niet-christen naaste, die bijvoorbeeld in een land als Guatemala te lijden heeft onder vervolging? Hebben wij geen taak ten aanzien van deze hulpbehoevende? Nu zal bij u wellicht de verzuchting opkomen, dat we toch moeilijk de zorgen van de hele wereld op onze schouders kunnen nemen. Daar ben ik het volledig mee eens. Doch dat is een praktisch bezwaar, dat ook geldt ten aanzien van de andere besproken groepen van mensen in nood en alle andere (bijbelse) taken die op ons bordje liggen. We kunnen onmogelijk alle taken oppakken. Een ieder zal naar eigen inzicht, geleid door Gods Geest, een antwoord moeten vinden op de vraag wat wel en wat niet te doen. Mijn vraag hier is meer van principiële aard. Is het niet onze christenplicht om ten aanzien van hulpbehoevenden geen onderscheid te maken tussen christenen en niet-christenen? Laat ik ter voorkoming van misverstanden nog twee opmerkingen maken. Allereerst is mij bekend, dat veel mensen moeite hebben met bepaalde standpunten van Amnesty International en daarom deze organisatie niet willen steunen. Graag zou ik hen het volgende willen meegeven: Je hoeft het niet met alle standpunten van Amnesty eens te zijn om bijvoorbeeld aan één van hun schrijfacties mee te doen. Amnesty bestaat niet omwille van zichzelf, maar voor die talloos velen in deze wereld, die onrecht aangedaan wordt door hun medemensen. Verder zou ik niet de indruk willen achterlaten, dat Open Doors en de VCVM er verkeerdt aan doen, door zich alleen op christenen te richten. Integendeel! Seculiere organisaties, waaronder Amnesty besteden te weinig aandacht aan vervolgte christenen, zoals ik helaas herhaaldelijk moet constateren. Organisaties als Open Doors en de VCVM hebben daarom wel degelijk een goede, aanvullende taak. Het geheel overdenkend schiet een gelijkenis van Jezus me te binnen. De gelijkenis van de barmhartige Samaritaan, uit Lucas 10. Lopend op de weg naar Jericho zag hij een gewonde man liggen. Hij zag niet een vijand, niet een Jood, zelfs niet een vreemdeling, maar slechts een mens in nood. En hij was met ontferming bewogen, en handelde dienovereenkomstig.

Steun in de rug – niet alleen voor jongeren

J.J. Lakerveld, Emmeloord

**„Hoe meer ik over de evolutietheorie leer, hoe moeilijker ik het vind om in God te geloven”
„De antwoorden van de wetenschap lijken me betrouwbaarder dan die van de bijbel”
„Als er een God is, waarom laat Hij dan zoveel oorlogen en lijden toe? Daardoor ben ik gaan twifelen en geloof ik niet meer in God.”**

Deze uitspraken komen met veel vergelijkbare voor in opstelletjes van leerlingen van christelijke middelbare scholen. Aan 300 van hen is gevraagd op te schrijven waarom ze wel of niet geloven, of waarom ze twifelen. En, of de wetenschap daar een rol in speelt.. Want, u weet, de wetenschap komt met bewijzen, met feiten die je kan controleren; de juistheid van de evolutietheorie is boven alle twijfel verheven. En wat in de bijbel staat, kan je niet bewijzen, dat moet je maar aannemen, die feiten zijn oncontroleerbaar; het bijbelse scheppingsverhaal is een mythe, een bedenkfel. Het zijn opvattingen die we kennen uit de krant en van de televisie, maar die vooral op de scholen indringend gebracht worden. Verteld door leraren, die sympathiek zijn, in wie de leerlingen vertrouwen hebben. Die het ook goed bedoelen, vanuit hun overtuiging spreken. Bovendien zijn het mensen die gestudeerd hebben en met kennis van zaken overkomen. Dat alles brengt veel leerlingen (en studenten) in verwarring en aan het twifelen. Ze raken ervan overtuigd dat wetenschap en bijbels geloof niet kunnen samengaan. En velen schuiven vervolgens de bijbel als een achterhaald boek terzijde en kiezen voor wat de wetenschap zegt.

Tegenwicht

Tegen de aanspraken op waarheid van de wetenschap is heel wat in te brengen en gelukkig kent ons land nog tal van geleerden die er geen enkele moeite mee hebben aan de bijbelse waarheden vast te houden in hun wetenschappelijk bezig zijn. Met het doel dat te laten zien en daarmee de aan het twifelen gebrachte jon-

geren een steun in de rug te bieden en hen te wapenen tegen ongelofstheorieën is een redactiecommissie aan het werk gegaan met het samenstellen van een boek, waarin fulltime-wetenschappers duidelijk moesten maken dat ze vanuit het geloof in de betrouwbaarheid van de bijbel hun wetenschap beoefenen. Het is de redactie gelukt auteurs aan te trekken die de wetenschap van binnen uit kennen; die met argumenten die standhouden de pretenties van de evolutionisten en de bewijzen van de natuurwetenschappers doorprikken. Die ook over andere problemen waar jongeren mee zitten hebben nagedacht en er een antwoord op weten. Hoe betrouwbaar is de bijbel? Waarom is er zoveel lijden in de wereld? Zijn andere godsdiensten niet even waar als het christendom?

Gevarieerd

Vijftien auteurs hebben elk een hoofdstuk voor hun rekening genomen. Ieder schrijft vanuit persoonlijke betrokkenheid bij zijn vak en zijn geloof. Daardoor is het een zeer gevarieerde bundel geworden.

Natuurwetenschap en geloof: Water en vuur? noemt prof. A. van den Beukel zijn bijdrage. Hij ontkent de tegenstelling tussen beide en laat zien dat er meer overeenkomst is dan verschil. De natuurkunde pretendeert wel met bewijzen en controleerbare theorieën te komen, maar de bewijzen zijn niet echt objectief. En wat de controleerbaarheid betreft: Een 'eenvoudige' berekening als die van de versnelling van de zwaartekracht vergt al zo veel kennis dat geen natuurkundige er ooit aan toekomt. Die gelooft liever dat de beweringen van zijn collega's waar zijn, omdat hij overtuigd is van hun betrouwbaarheid. Precies zoals een gelovige uitgaat van de betrouwbaarheid van de bijbelse getuigen.

En prof. W.J. Ouweneel stelt in hetzelfde kader dat de mens in al zijn bezig zijn, ook met de wetenschap, geleid wordt door wat diep en ongrijpbaar in zijn hart leeft. Het hoofdstuk dat mij het meest aanspreekt is *Kijken in raadsels* van de hand van de astronoom dr C. M. de Vos. Door de manier waarop hij schrijft herken je hem als je medebroeder. Maar het is er wel een, die vertrouwd is

met de onvoorstelbaar grote hoeveelheden sterren en planeten en de duizelingwekkende afstanden in het heelal; die schrijft over melkwegstelsels die zich in een razend tempo van elkaar afbewegen; die duidelijk maakt hoe hij niet anders kan dan aannemen dat dat proces al tien miljard jaar aan de gang is en die toch vasthoudt aan de waarheid van de bijbel. En in dat geweldige heelal het zicht op God niet is kwijt geraakt.

Evolutietheorie

Twee hoofdstukken zijn aan de evolutietheorie en het evolutionisme gewijd. Prof. J. Bruinsma maakt in een helder betoog duidelijk waarom de evolutietheorie niet wetenschappelijk is. Daarbij gaat hij krasse uitspraken niet uit de weg. Op alle belangrijke punten blijven de evolutionisten in gebreke met bewijsmateriaal te komen. Hij toont aan dat het spontaan ontstaan van leven door het samengaan van toevalligheden tot de onmogelijkheden gerekend moet worden. Het verhaal laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Het speelt je in elk geval goede argumenten in handen tegenover mensen die zonder veel kennis van zaken overtuigd zijn van de juistheid van de evolutietheorie. In een volgend hoofdstuk: *Evolutie als religie* laat prof. J.F.G.M. Wintermans zien hoe het evolutionair denken heel het leven doortrokken heeft. Hoewel ze daar zelf niet van willen weten, blijkt uit uitspraken van evolutionisten zelf dat de evolutietheorie geen vorm van wetenschap is, maar van geloof.. Een pessimistisch stemmend geloof, waarin de mens – een schitterend 'ongeluk' – geen liefdesrelatie met zijn God heeft, maar overgeleverd is aan toeval en wanhoop.

Scheepsbouwer

Het boek bevat meer interessante hoofdstukken. Dat van prof. G. Kuiper bijvoorbeeld, die zich voorstelt als scheepsbouwer. Tegenover de gangbare mening dat de techniek structureel slecht is, dat ze de aarde uitput en vervuilt, stelt hij, dat hij zijn werk als technisch onderzoeker juist ziet als aanzet naar de nieuwe aarde toe. Met een mooi voorbeeld licht hij zijn visie toe. Er volgen hoofdstukken over de betrouwbaarheid van het Oude Testa-

ment en die van de geschiedschrijving over Jezus; in *Voor niets gaat de zon op* noemt prof. G. van Dijk mogelijkheden voor een economie volgens bijbelse richtlijnen. De socioloog dr J.W. Bakker behandelt de vraag of alle godsdiensten gelijk zijn in relatie tot het cultuurrelativisme; Ir M.A. Ramani beschrijft in het hoofdstuk dat erop volgt over zijn gang van de islam naar het christendom. Dr R. Woudenberg geeft een antwoord op de vraag hoe dat nu kan: een God die liefde is en almachtig, terwijl er toch zo veel kwaad in de wereld is. De slothoofdstukken zijn geschreven door twee medici; het ene handelt over pijn en lijden, het andere gaat in op het unieke van de mens in vergelijking met alle andere schepselen.

Volwassen inhoud

Verleden week is de bundel gepresenteerd op de CLK-boekenbeurs in Barneveld. Christendom onwijs?! is de titel. Het boek heeft een voor jongeren aantrekkelijk omslag en ook bij de verdere grafische verzorging is duidelijk rekening gehouden met een wat jonger publiek. Maar de inhoud is volwassen. Bij de keuze van de schrijvers heeft de redactie uiteraard gezocht naar deskundigen op hun vakgebied. Hoewel de stof pittig is, is het een goed leesbaar boek geworden. Want de auteurs is gevraagd: Probeer persoonlijk te zijn en houd steeds je doelgroep in de gaten: middelbare scholieren van 16, 17 jaar. De ene auteur lukt het beter de juiste toon te treffen dan de ander. Er zijn hoofdstukken bij, waarin mijns inziens lezers van die leeftijd overschat worden en een enkele auteur komt wat te 'prekerig' over, maar over het algemeen zijn de verschillende artikelen begrijpelijk en boeiend. En wat het boek extra aantrekkelijk maakt: Veel van de auteurs komen naar voren als fijne kinderen van God, die niet alleen maar verstandelijk bezig zijn, maar vanuit hun persoonlijke relatie met de Heer.

Dankbaar

Christendom onwijs?! is een gaaf boek geworden waar we erg dankbaar voor mogen zijn. Ik bedoel dat ook letterlijk, in die zin, dat we de Here er voor mogen danken. Geschreven dus voor de wat oudere leerlingen van de middelbare school, maar ik kan me voorstellen dat veel ouderen graag over hun schouders willen meelesen, want in dit boek wordt antwoord gegeven op vragen die bij iedere meelevende gelovige leven. En ook als je geloof door de aangesneden

problematiek niet meer in de crisis komt, is het toch prettig een weerwoord aangereikt te krijgen tegenover wat je dag in, dag uit te horen krijgt via de media, van collega's, enzovoort. Ik ben me ervan bewust dat het een vreselijk cliché is, maar ik eindig er toch mee: Dit boek kunt u alleen tot schade van uzelf en van uw kinderen ongelezen laten.

N.a.v. A.J. van Vliet (red.), *Christendom onwijs?! Kampen, 1996. f 24,90.*

Boekbespreking

Paf-pief

De Here Jezus, mamma – die is lief.

Ik zie, ik zie, wat jij niet ziet. Dat is het spelletje dat een dichter met zijn lezer speelt. Hij laat je namelijk de dingen die je al lang kende ineens op een andere manier zien, zodat ze meer betekenis voor je krijgen. Van iets dat je heel gewoon bent gaan vinden, laat hij je het bijzondere zien. Een mooi voorbeeld van wat ik bedoel is het gedicht **Kleine indiaan** van Janneke de Jonge. Het beschrijft in weinig woorden een tafereeltje dat we allemaal kennen – een kind dat indiaantje speelt en daarbij mensen doodschiet. **Zo speel je dood en zo sta je weer op** peinst de verbaasde moeder en pal daarop volgt heel verrassend de uitroep van het jongetje: **paf-pief/De Here Jezus, mamma, die is lief**. Via het spel en de argeloze uitspraak van het kind flitst ineens Christus op, die écht de macht heeft over leven en dood, voor wie de opstanding 'kinderspel' is. In **Voor Jildu**, uit dezelfde bundel, krijgen de psalmwoorden 'Gods goedheid is als morgendauw' een extra dimensie, doordat ze gezongen worden terwijl doopdruppels 'als parels op baby-haar glinsteren'.

Geboortegrond

Beide gedichten komen uit de bundel **Geboortegrond** van Janneke de Jonge. De titel is een

mooie vondst, die duidelijk gemaakt wordt in het gedicht **Doop**. De geboortegrond blijkt niet alleen de omgeving waar je toevallig ter wereld gekomen bent; het is vooral God zelf die de grond, de zin van je geboorte en daarmee van je leven is. Wel vaker verrast de dichteres je met prachtig gevonden dubbele betekenissen.

Zo kom je in **Steen**, een gedicht over de begrafenis van een moeder, de regel tegen: **Zonen droegen haar op handen**. In hetzelfde gedicht staat de mooie tegenstelling: **De kist zonk neer, gebeden stegen**. Het vers is te vinden in het laatste gedeelte van de bundel, over de dementie en dood van de moeder eraan vooraf gaat een aantal bijbelse en andere moederportretten, o.a. **Sara**, met de mooie beginstrofe: **De lach stierf/ op je lippen/ van schaamte/ over je schampere/ ongelopen**.

Het meest uitgebreid is de afdeling verzen over het moederschap: over geboorte en relatie met kleine en opgroeiende kinderen.

Soldatenmoeder

De bundel kent ook zwakke kanten. Van een goed gedicht mag je verwachten dat het de emotie van de dichter weet over te brengen. In een gedicht als **Soldatenmoeder** slaagt Janneke de Jonge daar in; het gaat over een dementerende (?) moeder die nog altijd brieven schrijft aan haar gesneuvelde zoon. Ook **Kaartje** en **Miskraam** vind ik in dat opzicht geslaagd. In enkele andere gedichten weet ze mij in elk geval, niet te raken, daar komt ze niet verder dan het weergeven van haar eigen emotie. Ze weet het gedicht niet boven haar eigen ontroering uit te tillen. De kernachtige gedichten vind ik het meest geslaagd. Janneke de Jonge heeft de neiging te veel te zeggen, sommige gedichten zijn 'te lang'. In het gedicht **Dubbel** worstelt de zwangere vrouw met haar tweeslachtige gevoelens: **Wacht nog maar even, zegt mijn hart/ en tegelijk: laat maar beginnen**. Daarmee is alles gezegd, want precies verwoord wat ze voelt. Toch volgt er nog een strofe die met de haast banale slotzin **hoe lang zal het nog duren?** het hele effect wegneemt.

Dat laatste, dat de dichteres woorden gebruikt die niet goed passen in de sfeer van de rest van het gedicht kom je vaker tegen in de bundel; het gaat zowel om 'te gewone' woorden, als om te verheven, bijbelse taal (**zodat zij zich in U verblijden**). Ook op dat punt zou de dichteres iets kritischer tegenover haar eigen werk moeten staan.

Kortom

Geboortegrond bevat heel mooie, fijnzinnige gedichten naast wat minder geslaagde. Mede door de – door de dichteres zelf gemaakte – illustraties is de bundel erg geschikt als geschenkboekje. Bij een zwangerschap of geboorte bijvoorbeeld; of, zomaar, voor jezelf.

N.a.v. Janneke de Jonge, *Geboortegrond*. Kampen, 1994. f 13,90.

J.J. Lakerveld, Emmeloord

Niet door geweld maar door Geest (13)

(Zacharia)

Koos Veeffkind, Amersfoort

Tegen het vallen van de avond overvielen zij het dorp. De inwoners waren nergens op verdacht. Ze hadden juist de maaltijd gebruikt. De vrouwen maakten het vaatwerk schoon, de mannen praatten met elkaar over de dingen van de dag, de kinderen speelden in de nauwe stoffige straatjes. Toen stormden Matathias en zijn mannen opeens het dorp binnen. Ze wierpen de huisaltaren omver, verbrandden de heidense kransen en bevalen de mensen hun griekse manier van leven af te zweren en Jahweh te dienen naar zijn wet. Als ze dit weigerden, sloegen zij hen zonder vorm van proces dood onder het roepen van de kreet: 'Voor God en voor Matathias!' Ouders werden gedwongen hun kinderen te laten besnijden.

Mattanja droeg het zwaard van Matathias. De oude priester rende door het dorp, links en rechts bevelen schreeuwend en zelf optredend waar hij dit nodig vond.

Ze waren nu vlakbij het huis waar Mattanja enkele uren tevoren was geweest. De jongen probeerde de aandacht van de priester af te leiden. „Daar is de bron, meester, drinkt u wat, u zult wel dorst hebben!” Maar Matathias liet zich hier niet door op een dwaalspoor brengen. „Nee”, riep hij, „ook hier wonen goddelozen! Werp dat altaar omver!” Mattanja gehoorzaamde. Angstig liep hij achter zijn meester de binnenplaats op. In het woonhuis lag de kleine Alexander. Hij had hoge koorts, hij baadde in het zweet en hij ijldde. De moeder zat op haar knieën bij het doodzieke kind. Het rumoer op straat had haar bang gemaakt, ze beefde over heel haar lichaam.

Matathias rukte zijn zwaard uit Mattanja's handen en riep: „Jij, goddeloze vrouw, ben jij een dochter van Abraham en vereer je de gruwel van onze vijanden? Bekeer je van je goddeloosheid en laat je kind besnijden!”

„Ik zal doen wat u beveelt, meester”, snikte de vrouw. „U moogt mijn kind besnijden, maar doet u het niet nu. Hij heeft hoge koorts, de koorts zou nog hoger worden als u hem besnijdt en hij zou sterven.”

„Wie wil je dienen?” riep Matathias, „God of de afgoden?”

„Jahweh, onze God, meester”, fluisterde de vrouw. „Maar spaar het leven van mijn kind!”

„Nu dan”, antwoordde Matathias, „ik zal je zoon besnijden en wel meteen; het gebod van God is groter dan de zorg van een moeder.”

Met deze woorden liep hij op het kind toe. De vrouw sprong op om hem tegen te houden. Hij duwde haar van zich af en gooide haar tegen de grond. „Meester!” schreeuwde Mattanja, „het kind is doodziek, het zal sterven!”

Door haar tranen heen herkende de vrouw hem en zei zachtjes: „Dank je wel, lieve jongen.”

Matathias stoorde zich aan dit alles niet. Hij nam het kind en besneed het in de naam van de God van Abraham, de God van Izaäk en de God van Jakob.

De vrouw snikte.

Mattanja had het wel willen uit-schreeuwen, maar hij zweeg. Hij moest opeens denken aan de woorden van zijn vader: „Met de besnijdenis leert Jahweh ons dat Hij onze dood niet wil maar ons leven.” En hij begreep dat de weg van Jesua een andere was dan de weg van Matathias.

De priester keerde zich om en verliet het vertrek. Hij stak de binnenplaats over en liep de poort door. Mattanja volgde hem de straat op. Hij durfde niet om te kijken, maar hij wist dat de vrouw hem nastaalde, verbijsterd, niet begrijpend. Mattanja wist ook dat de kleine Alexander de volgende dag niet zou halen.

Tussen kerk
en keulen

Zwam

De grote Kerk in Alkmaar is gerestaureerd. Het heeft lang geduurd en een smak geld gekost. Op de een of andere manier ontdekken aannemers altijd dingen die tegenvallen. Rotten balken... lekkage hier, lekkage daar... en ZWAM. Vooral dat laatste schijnt heel erg te zijn. Enfin... De klus is geklaard en de restauratie is vast goed gelukt, want koningin Beatrix zal bij de opening aanwezig zijn en die zou gerust niet bij een hatseflats-restauratie komen.

Een paar weken geleden was de kerk al (onaf weliswaar) opengesteld voor belangstellend publiek.

Mijn man, die altijd belangstellend is, drentelde argeloos naar binnen en kwam een uur later als 'Vriend van de Grote Kerk' weer naar buiten.

Het verbaasde mij niet, want op deze manier is hij 'Vriend van het Archief, van het museum, van de vereniging 'Oud Alkmaar' en nog wat monumenten geworden. De binnenstad is één vriendenkring. Dat geeft bepaald een knus gevoel, als je even naar de Hema moet! Het is wel jammer dat de Grote Kerk niet meer als Kerk gaat functioneren. Het wordt meer een cultureel centrum. Als ik tot die gemeente had behoord, zou ik me aardig bedrogen voelen. Heb je jarenlang trouw zitten blauwbekken in de kerk, wordt ie eindelijk opgeknapt en dan zit een ander in de warmte cultuur te proeven en jij zit ergens in de nieuwbouw.

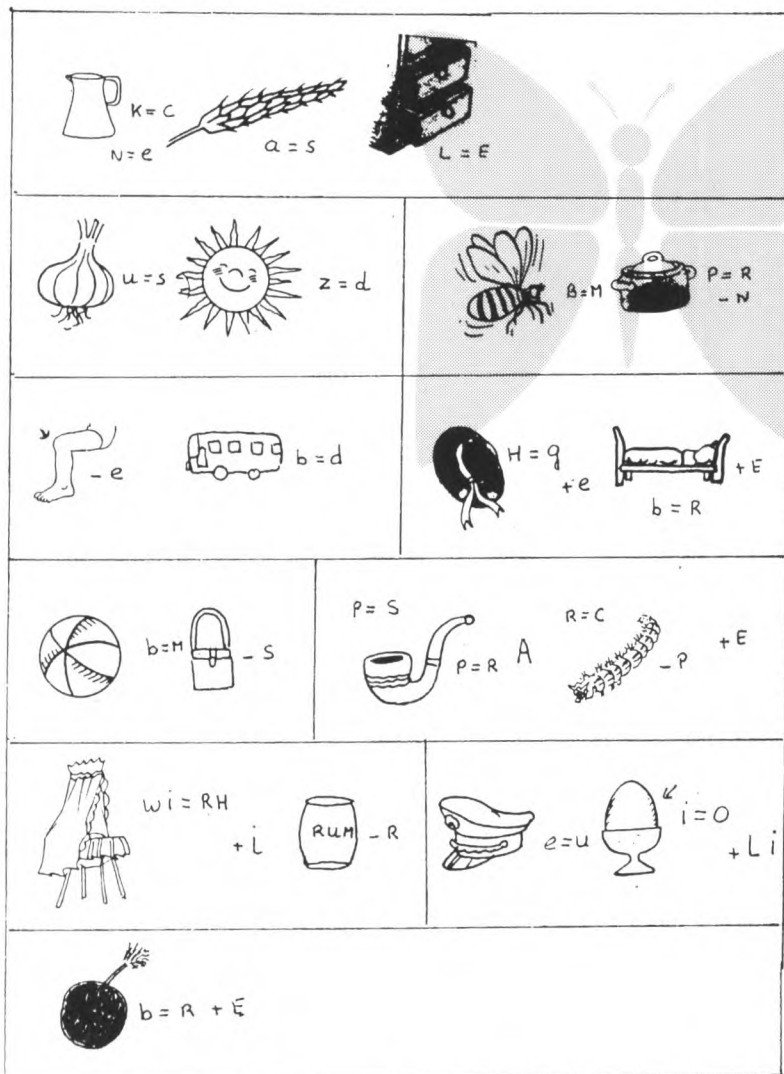
Nou ja, het kan altijd erger. In de Ronde Lutherse Kerk in Amsterdam heeft jarenlang een tentenzaak gezeten en de Dom in Veere werd destijds door Napoleon gevorderd, die er zijn paarden en soldaten onderbracht. Nu kunt u natuurlijk zeggen dat dat verleden tijd is... maar toch! Het maakt een culturele overname bepaald minder erg. De gemeenteleden van de 'Grote Kerk' zitten nu in eigentijdse gebouwen. Dat heeft ook z'n voordelen, want het is natuurlijk ook niet alles om naar een preek te luisteren en je ondertussen druk te moeten maken over 'Zwammen'. Maar het is, ook bij nieuwbouw, wel zaak om alert te blijven. Bederf kan zo maar komen. Goed kijken. Goed luisteren vooral... Want 'Zwammen' in een kerk... Dat is inderdaad het ergste.

Margreet Maljers-Kroes

Voor de kinderen

Kunnen jullie door deze rebussen op te lossen vinden in welke plaatsen Paulus is geweest op weg naar Rome?

De oplossing van de vorige maal was: Tertullus, advocaat (Romeinen 24:1)

G. Wijkhuizen-van Vuuren

het beoordelen van wat niet met de Geest des Heeren stroomte. Gezegende gemeente waar zo werd gewerkt. En toch volgt er een berisping zo ernstig, dat al de lof erbij in het niet verzinkt. Maar ik heb tegen u, dat gij de eerste liefde verlaten hebt. Daar ontbreekt aan die arbeid wat er geur en kleur, wat er leven en heerlijkheid aan geeft. De dieenaar heeft iets van een locomotief, van welke de stoom is uitgegaan; de trein stuwt haar nog voort, hij doet haar wiel en nog snel omwentelen, en zo kan het nog een geruime tijd gaan, maar het ogenblik nadert, wanneer de gang al minder en minder wordt en eindelijk alles stilstaat. Het werk, dat wij hebben ingericht houdt ons nog aan de gang, het is eenmaal in beweging en zo moeten wij zelf wel mee. En wij gaan ook mee. Onze plicht, onze roeping is het mee te gaan, te arbeiden en te dulden als het zijn moet. Maar hoe geheel anders staan wij te midden van die arbeid dan tevoren. Er komt een zekere verstarring oftewel verglazing. Het wordt alles zo voorspelbaar. De frisse nieuwigheid is er af.

Je kunt dat merken op verschillende terreinen. Wij denken aan de prediking. Die is zeker wel waar. Maar ze verrast niet meer. Wij menen dat dit veel voorkomt. Nog onlangs lazen wij een oude preek van zo'n veertig jaar geleden. Toen wij de lectuur ten einde hadden, dachten wij: wat is het nu dat deze preek zo vervelend maakt? Wij hebben ons in dit vraagstuk ernstig verdiept. Na enig denken vonden wij de oplossing. De predikant had zich volstrekt niet ingeleefd in de geheel eigensoortige betekenis van de tekst. Geen woord over het verband. Geen woord ook over enkele markante woorden en begrippen in de tekst. Welneen, de dogmatiek golfde over de tekst heen en drukte haar mordsdood. Het stelsel vermorzelt dan dit speciale Godswoord. Je hoort dan, ondanks een andere tekstkeuze, elke zondag hetzelfde lied.

Dit is het eerste gedeelte van een artikel, dat Dr. A. van Brummelen te Huiszen (NH) publiceerde in de 'Waarheidsvriend', wekelijks orgaan van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk. Hij signaleert in dit stuk een gebrek, dat heel wat preken misvormt. Bekend is de uitdrukking: Een dominee, die niet studeert, is niet bekeerd. Ik schrok toen ik eens een jonge collega hoorde zeggen, dat hij nog een preekje moest maken. Je krijgt dan de indruk, dat de beste man zoiets in no time in elkaar draait. En voorts was ik verbaasd toen ik een andere col-

Persschouw

Over de ondeugd van de sleur

Onder de zeven hoofdzonden van de evangeliedienaar zouden wij de sleur wel bovenaan kunnen stellen. Als wij een tijdlang in de bediening van het ambt staan en ons in de gemeente wat hebben ingeleefd, dreigt die lelijke zaak de kop op te steken. Iemand, die ons in onze arbeid ziet, bewondert ons misschien om onze werkkraft en om onze ijver. Het kan met ons zijn als met de

engel der gemeente van Efeze, tot wie de Heere zei: 'Ik weet uw werken en uw arbeid en uw lijdzaamheid. Gij kunt de kwaden niet verdragen. Gij hebt beproefd degenen, die voorgeven, dat zij apostelen zijn en zij zijn het niet en hebt hen leugenaars bevonden; gij hebt verdragen en hebt geduld en gij hebt om mijns Naams wil gearbeid en zijt niet moede geworden'. Alles scheen goed te zijn. Wat eenmaal ter hand was genomen, werd onverdroten voortgezet. Het ontbrak niet aan het vermanen van de ongeregelden, aan

lega de opmerking hoorde maken, dat de voorbereiding voor de zondagse erediensten voor hem niet zo moeilijk was. Dan ben je of superbegaafd of je hebt nog nooit begrepen wat preken in werkelijkheid betekent. Het moet duidelijk zijn, dat er door een predikant veel gestudeerd moet worden. Je moet verder naar alle kanten van de maatschappij je poriën om zo te zeggen openzetten om eigentijds de boodschap van het evangelie te kunnen vertolken. Het gaat er daarbij om, dat het volle licht valt op de Persoon en het werk van onze Heiland, Jezus Christus. Prediking, die aan de norm niet beantwoordt, is geen prediking. En wie niet Schrift met Schrift vergelijkt levert een fragmentarisch product, maar geeft geen echte Schriftopening en oefent de gemeente niet in het omgaan met de totale Bijbel. Dan staan wij onbedoeld de voortgang van het werk van de Heilige Geest in de weg. Sleur bedreigt ons allemaal. Het is de goede gewoonte, die haar ziel verloor. Laten wij het gebed niet vergeten als dominee niet en als gemeente niet. Want op het gebed verricht onze almachtige God ook vandaag nog wonderen van geloof en bekering via de zuivere verkondiging van het evangelie als het eerste en allesbeheersende kenmerk van de ware kerk!

O. Mooiweer, Enschede

Kerkrnieuws

Beroepen/Intrede/Afscheid

Intrede: 29 september doet ds. G. Nieuwburg intrede in de NGK van Hoorn na in de ochtenddienst bevestigd te zijn door ds. J. Bouma van Kampen. De intrede-dienst begint om 16.00 uur en wordt in de Oosterkerk, Grote Oost 60 te Hoorn, gehouden.

Afscheid: 29 september zal ds. C.A. Versluis tijdens een gemeenschappelijke kerkdienst afscheid nemen van de gemeenten van Ermelo en Voorthuizen. Deze dienst begint om 18.30 uur en wordt DV gehouden in de Gereformeerde Kerk, Hoofdstraat 142, Voorthuizen.

Adressen

Ds. P. Kurpershoek
Gewijzigd tel./faxnummer:
023 5553128.

NGK Hoorn

Predikant: ds. G. Nieuwburg, Klaverwoud 45, 1689 BJ Zwaag,
tel. 0229 263689.

NGK Amstelveen

Penningmeester diakonie: P.B. Kole, Willem van Beijerenlaan 15, 1181 DX Amstelveen, tel. 020 6452417.
Contactadres evangelisatie: P.B. Kole, zie boven.

NGK Deventer

Scriba: W.N. Wijchgel, Dagpauwoog 52, 7423 GV Deventer, tel. 0570 656445.

CGK/NGK Almere

Diakonie: H. Mons, Schönbergweg 30, 1323 GX Almere, tel. 036 536024.

Afscheidsreceptie ds. Versluis

Voor allen die niet in de gelegenheid zijn de afscheidsdienst van ds. C.A. Versluis op 29 september (zie boven) bij te wonen, is er op zaterdag 12 oktober gelegenheid afscheid te nemen van ds. en mevr. Versluis. U kunt dan van 16.00 tot 18.00 uur terecht in de Nederlands Gereformeerde Kerk te Ermelo, Van Beekweg 15 in Ermelo.

Verlof ds. H. Schuurman

De kerkeraad van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Den Haag heeft ds. H. Schuurman (in afwachting van een beslissing op een aanvraag tot afkeuring) voor onbepaalde tijd verlof verleend. Ds. Schuurman kan dan ook geen preekverzoeken (ook niet voor 1997) in overweging nemen.

Regio Alkmaar-Zaandam

Regiovergadering op 5 september bijeengeroepen in Middenmeer voor het afsluitend examen van br. G. Nieuwburg, als predikant beroepen door de gemeente van Hoorn.

In verband met het examen zijn conform de desbetreffende richtlijnen de benodigde stukken overgelegd.

De kandidaat wordt in elk van de volgende vakken geëxamineerd:

- * uitleg Oude Testament, vanuit 1 Samuel 15, door ds. Kiers
- * uitleg Nieuwe Testament, aan de hand van de opstandingsgeschiedenis, door ds. Veeffkind
- * visie op de prediking, door ds. Van Winkelhoff
- * visie op het ambt en de gemeente, door ds. Zwarts
- * ethische vragen, aan de hand van de echtscheidingsproblematiek, door ds. De Groot
- * geloofsleer, met als onderwerp Gods leiding en onze verantwoordelijkheid, door ds. De Groot
- * catechese aan de hand van een praktijkopdracht, door ds. Kiers

Als resultaat van het examen wordt kandidaat Nieuwburg medegedeeld dat hij met blijdschap kan worden toegelaten tot de volle dienst des Woords en die der sacramenten in de Ned. Geref. Kerken.

Na het lezen van enkele verzen uit 1 Thessalonicenzen 5 gaat de praeses voor in gebed, waarna br. Nieuwburg staande Psalm 134 wordt toegezongen. Br. Nieuwburg betuigt zijn instemming met de belijdenis der Kerk door het plaatsen van zijn handtekening onder het formulier voor Dienaren des Woords, waarna hem de Acte wordt overhandigd. Ingevolge de recente besluitvorming in de Landelijke Vergadering wordt als mentor aangewezen ds. J. Kiers te Den Helder.

De aanwezigen waaronder in het bijzonder ds. Veeffkind, ds. Van Winkelhoff en ds. Zwarts worden hartelijk bedankt voor hun bijdragen aan het afsluitend onderzoek. Tot slot wordt de afvaardiging namens de regio naar de bevestigings- en intrededienst op 29 september geregeld.

Vrouwencontactdag

Op donderdag 3 oktober zal DV in de Open Hofkerk, Copernicuslaan 1 in Dronten, de jaarlijkse Vrouwencontactdag van de Nederlands Gereformeerde Kerken worden gehouden.

Drs. W.G. Rietkerk hoopt te spreken over 'Geloof en twijfel'. Verder wordt de dag gevuld met zang, muziek e.d. Er wordt om half elf begonnen, de afsluiting zal rond vier uur liggen.

Onder andere(n)

Kerkbouw Roemenië

Benefietconcert op 3 oktober in de Bovenkerk te Kampen

In januari van dit jaar heeft in Opbouw een artikel gestaan over de kerkbouw in Cluj (Roemenië). Ten behoeve van deze kerkbouw verlenen een groot aantal koren, dirigenten en musici belangeloos hun medewerking aan een concert. D.E.V. o.l.v. Klaas Jan Mulder, het Hervormd Kerkkoor o.l.v. Harry Hamer, een aantal jeugdkoren o.l.v. Jan Koopman en Erik Hofstede. Leo Torn en Dethmer Jan van Heerde zorgen voor trompetbegeleiding. Uit Roemenië komen de tenor Atilla Kissb en de violist István Ruha. Jan Quintus Zwart leidt de samenzang. De toegang is gratis. Tijdens het concert is er een collecte en kunt u uw giften toezeggen.

*O, Jezus, hoe vertrouwd en goed
klinkt mij uw naam in 't oor,
als ik van alles scheiden moet
gaat nog die naam mij voor.*

Gez. 446:6 en 7

Na een korte, maar slopende ziekte is, gedragen door hemelse muziek, van mij heengegaan naar Jezus, haar Heiland, mijn innig geliefde vrouw

HILKE BRANDS-VOS

geboren: 21 mei 1951 gestorven: 8 september 1996

Ruim 23 jaar mochten wij lief en leed delen.

Ds. Roel Brands

Galmgat 39, 4336 KB Middelburg

Na een dienst van Woord, Zang en Gebed is Hilkes lichaam op 12 sept. jl. ter aarde besteld op de Algemene Begraafplaats te Middelburg.

*Maar zij geloofde dat Gods hand
die haar tot daar geleid had
in 't beter, hemels vaderland
een stad voor haar bereid had.
Naar Gezag 103:1*

Uit het midden van de gemeente heeft de Here tot zich geroepen

HILKE BRANDS-VOS

echtgenote van **ds. Roel Brands**

Haar openheid en moed hebben diepe indruk op ons gemaakt. We missen haar en bidden om Gods kracht voor Roel. Trooste de Here hem, onze gemeenteleden Mien en Freek en de naaste familieleden.

De Nederlands Gereformeerde Kerk van Middelburg:

Dhr. en mevr. Blijdorp
Koos en Diny Bouterse
Carla, Sandra en Paula
Ab en Joke Budding
Marco Budding
Mevr. R. van Doornik-Westra
Klaas en Jannie de Graaf
Naut Jeras en Cor Ramondt
Hans en Martine Krabbendam
Janneke en Jaap
Susan de Kraker
Cees en Lies Labeur
Huib
Rinus de Lange
Evert en Gerda van der Linde
Karin Riemens
Wim en Adri Riemens
Koen en Mirjam van der Veen
Mevr. C.W.J. Versteeg
Arno en Janke van Winkel
Bas

September 1996

*Zegen ons Algoede
Neem ons in uw hoede
En verhef uw aangezicht
over ons en geef ons licht*

Verdrietig nam onze gemeente kennis van de ziekte en het overlijden van

HILKE BRANDS-VOS

We denken terug aan de tijd dat Hilke als echtgenote van onze predikant in Den Helder woonde. In het midden van onze gemeente hebben Roel en Hilke gedurende een reeks van jaren lief en leed gedeeld. Op donderdag 12 september hebben we hier op aarde afscheid van Hilke moeten nemen. We geloven dat ze nu bij onze Hemelse Vader is. Trooste Hij onze emeritus-predikant Roel Brands, nu hij Hilke moet missen.

De kerkenraad van de
Nederlands Gereformeerde kerk te Den Helder

*Uw woord is louter en volkomen rein.
Uw dienaar houdt het steeds in hoge ere.
Psalm 119:53 (ber.)*

Op D.V. 6 oktober a.s. zullen wij in de morgendienst, die aanvangt om 9.30 uur, dankbaar gedenken, dat onze emerituspredikant

DS. C.P. PLOOY

50 jaar geleden te Uithuizen bevestigd werd als dienaar des Woords.

Na deze dienst, waarin ds. Plooy hoopt voor te gaan, is er gelegenheid hem en zijn vrouw te feliciteren.

De dienst zal worden gehouden in de Proosdijkerk, Veenderweg 193 te Ede.

Ede, september 1996

De raad van de Nederlands
Gereformeerde Kerk,

T. Brouwer, preses
C.J. Papjes, scriba

natuurlijk hebt u hart voor kinderen..!

Mag de kleine Sunil dan misschien op u rekenen? Hij is 6 jaar. Zijn ouders zijn dood en hij staat alleen in het immens grote India.

Bel ons nu: 0529-455907

Een financiële adoptie van een kind in een kindertehuis kost f 65,- per maand. Een kind in een dagcentrum krijgt alle hulp voor f 30,- per maand.

stichting

redt een kind

Papaverstraat 19, 7731 VS Ommen, Tel. 0529-455907
Postbank: 1599333 t.n.v. Stichting Redt een Kind te Ommen.
Bank: ABN/Amro te Doorn, rek. nr. 37.73.32.860